

קריאת כיוון לציונות הדתית

הרב אלי סדן

קריאת כיוון לציונות הדתית

לאחינו ואחיותינו הצעירים היושבים בארץ קדשנו

לאלו הכואבים את מצב עמנו.

לאלו השואלים עצמם ללא הרף: במה אני יכול לעזור, לתרום.

לאלו שמאמינים ודווקא משום כך אינם יכולים לשבת בחיבוק ידיים.

לאלו השואלים את עצמם: מה ריבונו של עולם מצפה ממני לעת הזאת.

לכם מכוונת האיגרת הזאת!

זמן רב אנו מסתובבים, ובלבנו חוסר שביעות רצון, ואפילו כעס וביקורת קשה על מה שקורה במדינה שלנו - מתהליך אובדן הזהות היהודית, של הכלל ושל הפרט, של מערכות התרבות ומערכות החינוך במדינת ישראל, ועד מסירת חלקי ארץ ישראל לגרועים שבאויבנו. מגירוש המתיישבים הצדיקים מחבל קטיף והאכזריות האלימה בעמונה, ועד הכישלון הצורב במלחמה האחרונה שחשף את אוזלת רוחם של מקבלי ההחלטות.

אנו עומדים משתוממים ושואלים את עצמנו - איך הגענו למצב כזה? איך זה שהשחיתות מתפשטת בכל מקום? במה חטא עם ישראל שיש לו ממשלה כזאת, מערכת משפט מעוותת כל כך, משטרה עלובה כל כך? איפה המדינה שהיינו גאים בה כל כך, מה קרה לעם שלנו?

ומתוך מחשבות אלו ודומות, הולכת ומחלחלת בלב תחושה של אובדן האמון,

1. אני מודע לעובדה שזוהי איגרת "ארוכה", וישבתי הרבה לבדיקת האפשרות לקצרה, ולאחר מחשבה הגעתי למסקנה שכל מה שכתוב כאן הכרחי להבנה מעמיקה ורצינית של הנושא, ע"כ אבקש מהקורא שיקבל זאת בהבנה וישראלים קריאתה.

ומשם הדרך קצרה לאובדן רגש השייכות. תופעות של ציניות מצד אחד, ייאוש ועצבות מצד שני, או היגררות לחיפוש פתרונות כוחניים מצד שלישי - הם כולם תולדה של אותו תהליך, תהליך אובדן האמון באלו שמובילים את מדינת ישראל.

אני חש בקרבי זרמי רוח אלו כבר שנים אחדות, ומחפש להם מוצא אחר, שהרי הביקורת ודאי צודקת. מתחוללים במדינת ישראל תהליכים קשים מאוד המסכנים את עצם קיומה - גם במובן הרוחני-תרבותי ומוסרי, וגם במובן הפיזי-מדיני-ביטחוני. ואין צורך לפרט את הידוע לכולם.

השאלה המרכזית היא - לאן כל זה לוקח אותנו?!

ברשותכם, אני חפץ לחלוק עמכם את מחשבותי שלוקחות אותי למקום אחר משלושת המקומות שהזכרתי לעיל. הדברים אולי פשוטים, ואפילו ידועים ברמה העקרונית - אך בכל זאת נדמה לי שיש בהם חידוש בהקשר שבו הם נאמרים.

אני שואל את עצמי שאלה שמנסה לרדת לעומק התהליכים, וברשותכם אנסח את השאלה בסגנון קצת פרובוקטיבי -

איך "גנבו" לנו את מדינת היהודים?!

איך הגענו למצב שהמובילים את התהליכים במדינת ישראל מנותקים ברובם מתורה ומצוות, מנותקים מהמסורת היהודית, וממילא זרמי המחשבה של התרבות הגויית המערבית הם הקובעים את המהלכים? וכי אין זה מוזר? אובדן האמון בייחודנו כעם, שהוא ממילא אובדן האמון בזכותנו על הארץ, ומתוך כך אוזלת היד המשועת בהגנה על האינטרסים של עמנו, יחד עם תהליך תרבותי-רוחני שבו ערך הפרט עולה לעומת ערך הכלל, הרגש הלאומי נדחק מפני הגלובליזם והרגשת השייכות הקוסמופוליטית, והמילים "הקרבה",

"מסירות נפש" הופכות למילים ארכאיות המפנות מקומן למילים כמו in (כלומר מה שמקובל בעולם "הגדול"), "מצליחנות" וכיו"ב כל זה אינו תאונה מקרית, אלא תוצאה ישירה של המחשבות, הרעיונות והשאיפות המעצבות כיום את האליטות השולטות במדינת ישראל!

בעצם, כל אלו שאנו מצפים מהם להוביל את המדינה בדרך שהיא ראויה, לפי הבנתנו, אינם מאמינים כלל בדרך זו! השאלה האמתית אינה למה הם מתנהגים כפי שהם מתנהגים - כיוון שהם מתנהגים על פי עולם המושגים והערכים שהם מאמינים בו, אלא - איך נוצר מצב שאנשים אלו, בעלי השקפות מסוג זה - הם אשר מובילים את מדינת ישראל? ואסביר את דבריי.

ההחמצות הגדולות

עד לפני כ-150 שנה, במשך כ-1,800 שנות גלות, רובו המכריע של עם ישראל היה דתי. מובן שתמיד היו צדיקים, בינוניים וגם ר"ל רשעים, אבל ברמה העקרונית רוב רובם של היהודים הגדירו עצמם כשומרי תורה ומצוות, כלומר דתיים. מובן שכולם היו גם לאומיים, לא לאומיות במובן המודרני-חילוני, כי אם לאומיות שנובעת מהכרה פנימית שחפץ ה' הוא להשיב את ישראל לארצם ולכונן בה ממלכה, ממלכה שתקרא בשם ה', ממלכה שתהיה אור לגויים, מופת של צדק ויושר, של קדושה וטהרה.

כולם התפללו יום יום על קיבוץ גלויות והקמת ריבונות יהודית בארץ ישראל, כולם התפללו להפרחת שממות ארצנו ולבינין ירושלים, ולהשבת שופטינו כבראשונה.

נכון שתמיד היו בתוכנו זרמי רוח שונים, עם צביון שונה, ועם דגש שונה בחיים, אבל מעבר לכל חילוקי הדעות והזרמים, ברור שהרוב הגדול של העם היהודי האמין במהלך כל הדורות שהתורה ואהבת ארץ ישראל והחפץ לשוב אליה - קשורים זה בזה קשר בל ינתק, והשיבה לארץ היתה

מקושרת בתודעה עם שיבה למלכות ולשלטון, וכהגדרת הרמב"ן: "ולא נעזבנה ביד זולתנו מן האומות או לשממה"².

למרות כל זאת, כשהגיעה השעה למִמְשַׁח רוּחַ זֹאת - זה לא קרה, או על כל פנים לא קרה בכמות ובאיכות הנדרשות.

ההחמצה הראשונה הייתה לפני כ-450 שנה; **שני גדולי ישראל מהשורה הראשונה של גדולי הדורות** מרן מחבר השו"ע ר' יוסף קארו, ומרא דרזין האר"י הקדוש - אמרו לנו: "קול דודי דופק, פתחי לי אחותי רעיתי יונתי תמתי", "הניצנים נראו בארץ, עת הזמיר הגיעה וקול התור נשמע בארצנו" - **ישראל, צאן קדושים, הגיעה עת גאולתכם!** מעטים שמעו לקריאה זו, ועלו לצפת, שם היתה עדנה רוחנית תרבותית למשך כחמישים שנה. אבל הרוב המכריע של עם ישראל נהג כדברי שלמה המלך ע"ה: "פשטתי את כתנתי איככה אלבשנה, רחצתי את רגלי, איככה אטנפם", ולבסוף, עד ש - "קמתי אני לפתוח לדודי - ודודי חמק עבר"³.

הוחמצה ההזדמנות הראשונה.

באותה תקופה לא היו "יהודים חילונים", מין צירוף מילים מוזר ולא מוכר. אילו היו נענים רבבות לקול קריאה זו ועולים ארצה ומקימים בה מדינה יהודית, קרוב לוודאי שהרב הראשי היה מרן הבית יוסף, המדינה הייתה כמובן נוהגת על פי ההלכה, והרוח התרבותית הייתה נוהגת על פי הדרכתם של גדולי ישראל.

הזדמנות שנייה הייתה כמאתיים שנה לאחר מכן. ושוב, שני גדולי ישראל מהשורה הראשונה - הגאון מוויילנא מחד ותלמידי הבעש"ט מאידך, ובראשם ר' מנחם מנדל מוויטבסק - רבו של ר' שניאור מלאדי מייסד חסידות חב"ד - קראו לעם ישראל לעלות לארץ ישראל! יתר על כן, בפי הגר"א ותלמידיו אנו מוצאים

2. רמב"ן, הוספות לספר המצוות מצוות עשה ד; ראה גם רמב"ן על במדבר לג נג

3. ע"פ ספר הכוזרי, מאמר שני סעיף כד

כבר את המושגים החשובים כל כך לציונות המודרנית - לאמור, הגאולה לא תבוא בדרך ניסית על־טבעית, אלא הגאולה צריכה להיות בדרך הטבע, קמעא קמעא, על ידי העמל ומסירות הנפש שלנו, בקיבוץ גלויות, בהפרחת השמחה - בנתינה של ארץ ישראל את פירותיה בעין יפה⁴ - ובבניין ירושלים. **דווקא על ידי מעשינו יתקיים בנו "אני ה' בעתה אחישנה"**, כלומר, כאשר מגיעה העת, ולדברי הגר"א - הגיעה העת, "כי עת לחננה כי בא מועד", אז בידינו להחיש את הגאולה על ידי כך שאנו פועלים בעצמנו את עיקרי הגאולה. באותה תקופה היו עליות חשובות של מאות משפחות, מהחסידיים ומתלמידי הגר"א, והם ביססו את היישוב היהודי בארבע ערי הקודש: ירושלים, חברון, צפת וטבריה.

אבל לצערנו, רובא דרובא של עם ישראל, נשאר בגלות, והעולים עצמם לא הצליחו די הצורך לעסוק בהפרחת השמחה. על פי רוב הם פתחו "כוללים", למדו תורה בארץ ישראל, וחיו מכספי החלוקה ששלחו יהודי הגולה.

המדינה הייתה כמובן נוהגת על פי ההלכה, והרוח התרבותית הייתה נוהגת על פי הדרכתם של גדולי ישראל.

באותה תקופה ההשכלה עדיין הייתה בחיתוליה, ורובו המכריע של עם ישראל עדיין היה דתי. אך משום מה, לא היה מספיק לאומי כדי להיענות לקול קריאתם של גדולי ישראל לעלות לארץ ישראל. הזדמנות נוספת להקמת מדינה יהודית אידיאלית על פי תורת ישראל הוחמצה.

הזדמנות שלישית חזרה בתקופה המכונה 'העלייה הראשונה'. רוב העולים היו עדיין יהודים שומרי תורה ומצוות. בפתח תקווה ובראש פינה, במוצא ובזיכרון יעקב, הוקמו יישובים, שבמרכזם בתי כנסת, על ידי יהודים שומרי תורה ומצוות. אילו היו עולים רבבות שומרי אמוני ישראל בעקבותיהם, כי אז

4. עפ"י הגמרא בסנהדרין צח, א ורש"י שם ד"ה "מגולה מזה"

היתה משתנה כל ההיסטוריה של עם ישראל.

באותה תקופה עוד לא הייתה "תקשורת עוינת", לא היה "בג"ץ", לא הייתה "פוליטיקה מושחתת", היה כאן בארץ "ריק" שחיכה לנו. יכולנו להקים מדינה אידיאלית על פי התורה, יכולנו להיות הרוב המכריע! אך זה לא קרה. כדי לחדד את הדברים, אזכיר כי בשנת תרס"ח, ארבע שנים בלבד לאחר שהחלה תקופת העלייה השנייה, שלח הרב קוק איגרת ליהודי אשכנז⁵ ובה קרא והתחנן שיבואו לארץ ישראל "לקחת אחריות" על התהליכים של תקומת ישראל.

רוב יושבי ארץ ישראל - עדיין שומרי תורה ומצוות, היישוב רק בתחילת התפתחותו, וזוהי שעת כושר. הרב קוק פונה דווקא ליהודי אשכנז, שגודלו על ברכי משנת 'תורה עם דרך ארץ', וקורא להם להגיע ולקחת אחריות על בניין הארץ, עם כל האמצעים המודרניים - אבל כשהכל כמובן על פי התורה. וכך הוא כותב באיגרת:

"...ואדע נאמנה שכל תקוות ישוב ארץ ישראל, וכל תקוות הצמחת

קרן ישועה לישראל מציון, תלויה היא בנקודה אדירה זאת, שיאספו

אלינו כוחות טובים לעסוק בבנין הרוחני והחומרי של ארץ ישראל...

וכל מי שנקודת יראת שמים אמיתית בוערת בלבבו, לא יוכל שיתעלם

מלבוא לעזרת ה' ועמו. אל נא נאחר את המועד...

אם נעזוב את שעת הכושר, של התחלת התפתחות הישוב,

והחלישות הגופנית והרוחנית וחסרון אמצעי המלחמה יבואו עד מרום

קצם אצל שלומי אמונים בארץ ישראל, והיד הרמה המחומשת

בהפקרות ודרכי גויים, באין זכר לקדושת ישראל באמת, ...אם היד

הטמאה הזאת תתגבר, אז אין די באר גודל האסון!"

קריאתו נשארה ללא מענה, שעת הכושר הוחמצה.

5. איגרות הראיה, חלק א עמ' קפא-קפג, איגרת קמד'

העלייה השנייה הייתה כבר ברובה על ידי יהודים שכפות רגליהם נותקו מהתורה והמצוות. וכך גם בעלייה השלישית והרביעית. מה קרה?
איפה היינו באותה התקופה? איפה היינו - אנשי התורה והאמונה?
איפה היינו כשהקימו את 'השומר', את גדודי העבודה, את הפלמ"ח וההגנה?

איפה היינו כשבנו בארץ עשרות ישובים חלוציים, הקימו את המחותרות ואחר כך את צה"ל?

איפה היינו כשהקימו את המוסדות הלאומיים והכינו את ההנהגה שלקחה אחריות על הקמתה של מדינה יהודית, ולצערנו כבר מדינה יהודית-חילונית?

אני יודע, היו גם תנועות 'המזרחי' ו'הפועל המזרחי', הייתה גם תנועת 'תורה ועבודה', חלוצי עמק בית שאן, כפר עציון, כפר פינס, כפר חסידים וכיו"ב. לא שכחתי ואיני מתעלם, אבל מדוע הם היו המיעוט? מדוע גם כאשר

"...ואדע נאמנה שכל תקוות ישוב ארץ ישראל, וכל תקוות הצמחת קרן ישועה לישראל מציון, תלויה היא בנקודה אדירה זאת

רובו של עם ישראל עדיין היה דתי, כבר אז - כאן בארץ, היינו מיעוט קטן שנדחק לפינה, בעל השפעה מועטה על התהליכים התרבותיים, האידיאולוגיים, המדיניים והביטחוניים שעיצבו את אופייה של מדינת ישראל?

מדוע בני הדור השני והשלישי של אנשי העלייה הראשונה, שגדלו בארץ, היו כבר ברובם מנותקים מקיום תורה ומצוות? ומדוע צעירים רבים כל כך שגדלו באירופה ב'חדר' ו'שישיבה', כשעלו לארץ - השליכו מאחורי גוּם את התורה, ואימצו אידיאולוגיות חדשות, סוציאליסטיות, רוויזיוניסטיות, ליברליות וכיו"ב, והם הם בפרצופם החדש - הגישו לנו על מגש הכסף את מדינת היהודים? ובניהם, נכדיהם ותלמידיהם, מנהיגים כיום את עם ישראל לפי אותן אידיאולוגיות "אוניברסליות" שבאו במקום האמונה בה' ובתורתו? הלא דבר הוא!

אולי זוהי שאלה לא כל כך נעימה, אולי יש בתוכנו אנשים שחפצים

להשכיח מאתנו חשבון נפש מר זה. הרבה יותר קל להאשים אחרים, אבל כדאי שנעמוד קצת מול הראי ונשאל עצמנו כמה שאלות נוקבות. יאמרו לי: "אל תחטט בעבר, הסתכל קדימה!", אבל לי נדמה שרק הבנת שורש הבעיה בעבר - תאפשר לנו למצוא את הפתרון לעתיד!

ניקח לדוגמא את ההסתדרות הציונית הכללית שהקים הרצל לפני מאה ועשר שנים, בבאזל. כשלושים וחמש שנים לפני הרצל קם אחד מחשובי רבני אירופה - הרב צבי הירש קאלישר זצ"ל, וכתב את ספרו 'דרישת ציון' (תרכ"ב), ובו תביעה ברורה להקמת מדינה יהודית בארץ ישראל, מדינה שתגשים את דבר ה' בתורתו להיות כאן בארץ ממלכת כוהנים וגוי קדוש. באותה תקופה עוד לא הייתה "ציונות חילונית" ולא היו "חרדים". ההשכלה וההתבוללות זה אך החלו לצמוח, אבל רובו המכריע של עם ישראל עדיין שמר את התורה⁶.

מה התרחש בפועל בעם ישראל כתוצאה מקריאתו של הרב צבי הירש קאלישר? - כלום! מאומה! מדוע???

שנים לא רבות אחריו כתב הרצל את הרומן 'אלטנוילד', ואת המסה 'מדינת היהודים', ותוך שמונה שנים בלבד - שמונה שנים! - הקים הסתדרות ציונית שמנתה מאות אלפי יהודים! מאות אלפי יהודים שהתעוררו בכל רחבי תבל, ששילמו 'שקל ציוני' - דמי רצינות, ודמי חברות בהסתדרות הציונית; מאות אלפים שמכוחם התקיימו כינוסים והוקמו המערכות המדיניות שהביאו להקמת מדינת היהודים, וכלשונו של הרצל:

"בבאזל יסדתי את מדינת היהודים. לו אמרתי זאת היום בריש גלי, הכל היו לועגים לי. בעוד חמש שנים, וודאי בעוד חמישים, הכל יסכימו." - כעבור

6. בעיקר במזרח אירופה, בפולין וברוסיה, ובארצות המזרח - ההשכלה והתבוללות היו עדיין בהיקף מועט יחסית.

חמישים ואחת שנים - קמה מדינת היהודים.

בהסתדרות הציונית כבר נוצר ההרכב שאנו מכירים היום - רוב חבריו היו אנשים מנותקים מתורה. המזרחי והפועל מזרחי היו מיעוט קטן ובלתי משפיע, בדומה למפד"ל כיום.

למה זה קרה?

בזמן שהתכנס הקונגרס הציוני הראשון בבאזל (תרנ"ז) - היה עדיין רובו המכריע של העם היהודי שומר תורה ומצוות. איפה היינו? למה נרדמנו בשמירה? איך עקפו אותנו ברגע המכריע? אחר כך התחילו הטענות נגד הרצל ונגד ה"ציונית החילונית".

מובן שרבות מן הטענות הללו צודקות.

מי שיעיין בכתביו של הרצל יגלה שהוא היה פעמים רבות שמאלני יותר וליברלי יותר ממר"צ של היום. אליבא דהרצל, חוק השבות צריך לכלול גויים, שצריכים להתקבל למדינת היהודים כאזרחים שווים

**"בבאזליסדתי את מדינת היהודים.
לו אמרתי זאת היום בריש גלי,
הכל היו לו עגים לי. בעוד 5 שנים,
וודאי בעוד 50, הכל יסכימו."**

זכויות מלכתחילה.

בשיאו של הרומן 'אלטנוילנד' יושבים לחוג את ליל הסדר יחדיו - נשיא מדינת היהודים והרב "הנאור" (שתמך בקבלת גויים למדינת היהודים), עם קאדי מוסלמי, כומר קתולי וכומר פרוטסטנטי, שחוגגים יחדיו את "חג החירות האוניברסלי"⁷.

הרצל רצה בהפרדת הדת מהמדינה, ותמצית גישתו היתה שיש לכבד את הרבנים, אבל הם יעסקו בנאומים מרגשים בעיתות חג ומועד - ולא יתערבו בניהול ענייני המדינה.

7. איני יודע איך בדיוק אמרו שם את הפסקה "שפוך חמתך על הגויים אשר לא ידעוך", אך זו כמובן אינה קושיה על הרצל, כי ייתכן שמעולם לא הכיר פסקה זו.

אבל הרצל עשה מהפכה. הוא עשה את מה שלא עשו קודמיו. הוא הניע את התהליך שחיכינו לו הרבה מאוד שנים, תהליך שהביא להקמתה של מדינת ישראל!

בביתו של רבנו, הרב צבי יהודה קוק זצ"ל, על שולחן קטן בפינת החדר, מתחת לתמונתו של אביו הגדול, ניצבה תמונה קטנה של הרצל. הרצל זכה למה שרבים לא זכו, הוא הצליח - הודות לרוח האדירה שפיעמה בו - להניע את עם ישראל לשוב לארצו ולהקים את מדינתו.

ביומנו מספר הרצל, שפעם אחת, כשנפגש עם אחד מעשירי העם היהודי אשר לא הבין ולא האמין בדבריו, קם הרצל על רגליו ובתנועה דרמטית שלף את עטו מכיסו ואמר ל"גביר" שישב לפניו: עם כל הכסף שלך, כמה יהודים תצליח להציל, מאות? אלפים? אולי רבבות. אתה רואה את העט הזה? עם העט הזה אני אניע חצי מליון יהודים לעלות לארץ ישראל!... והוא צדק!

ואני שואל את עצמי, איך קרה הדבר הזה, ולמה הקדוש ברוך הוא סיבב סדרי גאולה באופן כזה שדווקא על ידי אנשים כאלה התממש חזון 'הקץ המגולה', ומדוע זכו אנשים אלו שגאולת ישראל תחל על ידם? דומני שהבנת שאלה זו היא המפתח להבנת מצבנו כיום ולמציאת דרכים לשינוי המצב!

גבורת הגלות

לענ"ד יש מדרש ידוע שטומן בתוכו את הפתרון לשאלתנו. חז"ל אמרו "מיום שחרב בית המקדש, אין לו לקדוש ברוך הוא בעולמו, אלא ד' אמות של הלכה" (סוטה מח א).

נשים לב לפתיח. לו היה המדרש בא לבטא את מרכזיותה וחשיבותה של התורה בכל הדורות - היה הפתיח מיותר ואף מטעה, אלא ודאי יש כאן שני מצבים שונים:

קודם שחרב בית המקדש, ולאחריו.

קודם שחרב בית המקדש - יש לקדוש ברוך הוא בעולמו דברים נוספים
חוץ מד' אמות של הלכה! מה הם? התשובה ניתנה במתן התורה עצמה: "כה
תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל... ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמתם
את בריתי, והייתם לי סגולה מכל העמים, כי לי כל הארץ, ואתם תהיו לי
ממלכת כהנים וגוי קדוש - אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל!"

ריבונו של עולם רוצה שנקים ממלכה, ממלכת כהנים וגוי קדוש.
לד' האמות של ההלכה יש משמעות מלאה דווקא בהופעתם בחיי עם היושב
בארצו, התורה מדריכה את חיי הממלכה ויוצרת "גוי קדוש".
לרמב"ם במורה נבוכים (חלק ג פרק נא) יש הערה נפלאה המסבירה את
הדבר.

הוקשה לו, איך האבות הקדושים התעסקו "בריבוי מומן ובהשתדלות למען
הקניין", כשלכאורה ראוי לאנשי מעלה כאלו להיות דבקים כל הזמן בהשי"ת?
במונחים שלנו - היו צריכים לפתוח "מכון מאיר" לבעלי תשובה וגרי צדק, וכל
שיחם ושיגם רק בדברי תורה!

והוא משיב שתכלית כל מעשיהם של האבות היתה "להפיץ את יחוד ה'
בעולם ולהדריך את בני האדם לאהוב אותו יתעלה", וזה על ידי מציאות
של אומה "שתדע את האלוה ותעבדהו". אלא שאומה, מעצם טבעה, זקוקה
לנכסים, לעבודה חקלאית ולרעיית צאן וכיו"ב - ועל כן הם היו צריכים **לפלט**
דרך לאומה ולהשריש את היכולת לעסוק במעשים כאלו, באופן שכל
מטרתם במעשים אלו היתה להתקרב להשי"ת.

למדנו מדבריו, שהדרך להאהיב את שם ה' על כל בריותיו היא להראות
את הדרך, **שדבקות בהשי"ת איננה פרישה מן החיים כי אם להפך,**
דווקא סלילת הדרך שבה בכל העבודות, אף של ריבוי הממון, רעיית הצאן
והעבודה החקלאית, ונוספי היום - אפילו בהיי"טק, במחקר ובתעשייה וכיו"ב,
בפוליטיקה ובצבא, תכלית כל המעשים היא להתקרב אליו יתברך, על ידי

הליכה בדרכיו גם בתוך משעולי החיים המעשיים!

והדרך להפיץ זאת בעולם היא דווקא על ידי מציאותה של אומה היודעת את האל ועובדת אותו! אשר על כן, קודם שנחרב בית המקדש - עבודת ה' כוללת את כל מרחבי החיים וצדדיהם, ובאופן מיוחד כל מה שקשור בבניין האומה וביסוסה בארצה להיותה ממלכת כהנים וגוי קדוש. ואולם משנחרב בית המקדש מתחילה תקופה חדשה - תקופת הגלות.

איך מחזיקים מעמד במשך אלפיים שנות גלות? איך שומרים על עיקר העיקרים, על הלב, על הנשמה של היהדות?

כאן קבעו לנו חז"ל, חכמי הבית השני, ברוח קודשם, אסטרטגיה חדשה - אסטרטגיה של גלות - "מיום שחרב בית המקדש - אין לו לקדוש ברוך הוא אלא ד' אמות של הלכה בלבד". המשמעות: עם ישראל נכנס לבונקר.

והבונקר שלנו הוא בית המדרש!

במקום טומאת ארץ העמים, כשכל חיי המעשה מעורבים גם בזוהמה, טומאה ורפש של תרבות הגויים - אין דרך להתקרב אל השי"ת אלא על ידי התכנסות פנימה, אל היכל הקודש של ד' אמות של הלכה.

מכאן נולד המאמר הפילוסופי-המוסרי של החסיד כ"חובות הלבבות" בשער עבודת האלוקים: "ככל שיוסיף הישוב תיקון - יוסיף השכל חורבן"⁸ לאמור, מי שפונה ליישובו של העולם ולדרכיו המעשיים, מחריב את עולם הרוח שלו, כיוון שהתקרבות להשי"ת אפשרית בגלות אך ורק על ידי עמל התורה. כיום, למעלה מ-1900 שנה לאחר חורבן בית המקדש לא ניתן להתווכח עם האסטרטגיה הזאת. היא הוכיחה את עצמה - ובגדול!

עם ישראל עשה את הבלתי יאומן - אחרי אלפיים שנות גלות, עם כל הייסורים והלחצים שהיו - לא נפלה אות אחת מן התורה, עם ישראל נשאר נאמן לתורה ולמצוות בכל פרטיהם ודקדוקיהם. אין לתופעה מסוג זה אח ורע

8. ראה מאמרי הראיה, עמ' 406; קודש וחול עמ' פה-קי.

בכל ההיסטוריה.

עם שפוזר, נרדף, ודוכא, שכל העמים עשו ככל ביכולתם להעבירו על דתו - נשאר נאמן לאמונתו ולתורתו, עד לפרטי הפרטים.

התפילין של לוחמי בריכוכבא, שנמצאו במערות ואדי מורבעת - זהים לחלוטין לתפילין שמניחים יהודים כיום, לאחר אלפיים שנה. אפילו נתגלו שם שני סוגים של תפילין, אחד בשיטת רש"י ואחד בשיטת רבינו תם!

מי שיעיין בקורות עמנו בתקופת הגלות יזהה מהר מאוד, שבכל מקום שבו היהודים נשאר סגורים ב"בונקר", בכל מקום שבו שיחם וסיגם היה רק עם התורה - וכל ענייני העולם הזה היו בבחינת "הכרח לא יגונה", כלומר רק כפי הצורך ההכרחי לענייני פרנסה - שם נשמרה אש הקודש של אהבת השי"ת

ויראתו.

לעומת זאת, במקומות שבהם היהודים יצאו לעסוק ביישובו של עולם - נוצרו עם הזמן תהליכים שניתקו אותם מעבודת ה'. אפילו תור הזהב של ספרד - שבו נכנסו

עם ישראל עשה את הבלתי יאומן - אחרי אלפיים שנות גלות, עם כל הייסורים והלחצים שהיו - לא נפלה אות אחת מן התורה,

יהודים לכל תחומי החיים הכלליים והביאו מיד לשגשוג כלכלי ולאפשרויות גדולות שכללו גם את פיתוח עולם התורה - נסתיים בצורה מכאיבה: כשנגזרה גזרת הגירוש, הרבה מאוד יהודים לא אזרו אומץ ליטול את מקל הנדודים; הם נשאר בספרד, והסוף של רובם המכריע היה היטמעות והתבוללות.

לעומתם, יהודי אשכנז בימי הביניים נשאר "סגורים בגטו" - אך מהם קמה יהדות גדולה ומפוארת של תורה - ולא פלא שכמעט בכל מרכזי היהדות באירופה דיברו ביידיש - שפתם של יהודי אשכנז⁹.

יש סוגים שונים של גבורה.

9. ומאידך - כשהחלה האמנסיפציה באשכנז, והיהודים "יצאו מהגטו" - החל שם תהליך הפוך שהביא להתבוללות וטמיעה קשה!

גבורת הגלות הייתה הגבורה להסתגר, לקמץ את החיים - כדי לשמור על עיקר העיקרים - על התורה, על אהבת ה' ויראתו. וגם אם לא תהיה תפארתנו על דרך זו - הלא כל אשר לו ייתן איש בעד נפשו.

כל זה היה נכון - עד שהגיעה העת, "כי עת לחננה כי בא מועד". והנה - "קול דודי דופק, פתחי לי אחותי יונתי רעיתי תמתי" - הגיע הזמן לפתוח את דלת הבונקר, ולצאת החוצה, לחזור אל החיים המעשיים, לחזור אל חיי העולם הזה, לחזור אל הדרך שפילסו לנו אבות האומה, לדעת להתקרב אל ה' גם בכל מערכות החיים המעשיים. ריבונו של עולם קורא לנו לשוב לארצנו ולכונן בה חיים מלאים של אומה.

אלא שכאן יש בעיה! בעיה כפולה -

ראשית, כל ענייני העולם הזה נגועים בטומאת ארץ העמים וזוהמתה, כלומר תרבות הגויים שולטת במושגי החיים הגלויים. וממילא עולה השאלה בכל חריפותה - איך למדים מן הגויים את דרכי החיים המעשיים - מדע, מדיניות, צבא וכיו"ב - מבלי להזדהם בזהומת התרבות הגויית?!

ושנית - כיוון שקשה כל כך, מי יעז לקום ולומר שהגיע הזמן לצאת מהבונקר? שהרי אם יוצאים בטרם עת, הסכנה גדולה, וכמו שראינו כמה וכמה פעמים מאנשים שיצאו מהבונקר טרם זמנם - שנפלו והפילו!

לכן היה צריך את השורה הראשונה של גדולי הדורות שיאמרו לנו:

"צאן קדושים - הגיע זמן גאולתכם", "כי עת לחננה כי בא מועד".

הבית יוסף, הגר"א, הרב קלישר, הרב קוק ורבים אחרים סימנו את הכיוון, אך באופן מדהים - בעניין הזה היה קשה לקבל את הכרעתם. זאת, בעיקר כיוון שבאמת היה העניין קשה לביצוע, לא היה ברור איך ניתן לאמץ את דרכי החיים המעשיים, ובפרט בענייני הכלל - מדינה, פוליטיקה, צבא וכיו"ב - ולהופיע זאת בלבוש חדש-ישן, לבוש הטהרה והקדושה של ישראל.

אבל, קול דודי דופק, כי עת לחננה כי בא מועד, האומה בעומק נשמתה

מתחילה להתעורר, ריבונו של עולם מפיל את החומה ופותח לפנינו את שערי ארץ ישראל, "פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים...".
הגיע הזמן לצאת.

בן פרצי

יש מדרש פלאי ביחס לזרח ופרץ. חז"ל אומרים ששניהם היו צדיקים, אבל זרח היה התלמיד־חכם שבין השניים, זרחה שמשו, כי תורה אור, ועל כן היה אמור לצאת ראשון.

כך הסדר מחייב לכתחילה בעם ישראל - תלמידי חכמים בראש. אבל, כשהוא עומד בפתח הרחם וצריך לצאת החוצה אל העולם הזה - הוא מהסס.

חז"ל מלמדים אותנו שלעובר ברחם אמו אין יצר הרע. "יצר לב האדם רע מנעוריו" - "משננער ממעי אימו" (רש"י על בראשית ח כא), ואין ימים טובים לאדם כימי שהותו ברחם אמו. והנה מגיע הזמן לקפוץ אל העולם הזה, להיפגש עם היצר הרע, להתחיל עם כל מלחמות העולם הזה, והוא מהסס.

בדומה לצניחה ממטוס, לא קשה כל כך להיות שני או שלישי בתור - אינך רואה את התהום, אלא פשוט נדחף אל הדלת וקופץ. אבל הראשון, הוא עומד בפתח דלת המטוס במשך כשלושים שניות, הדלת פתוחה, הוא רואה את כל התהום פעורה תחתיו, והוא צריך לקפוץ אליה וליפול וליפול, כשהוא יודע שלאחר שלוש שניות של נפילה חופשית המצנח יתפוס אותו. לכן יש כאלו שקשה להם להיות ראשונים בפתח המטוס.

זרח מתמהמה, לא סתם מפחדנות, אלא מאהבת תורה, מיראת שמים; כמה מתוק היה ללמוד תורה מהמלאך! בלא יצרים בלא תאוות, תורה נקייה וטהורה - ממש גן עדן.

ולפתע, תוך שהוא מתמהמה - פרץ דוחף אותו הצידה ופורץ קדימה ויוצא,

עד שהמייילדת קוראת בפליאה: היי, מה פרצת עליך פרץ?

המשיח נולד מפרץ, **משיח נקרא בן פרצי.**

לא ניתן לעצור את התהליך. כיוון שעולם התורה היסס, התמהמה, פרצו כוחות צעירים ודחפו את עם ישראל קדימה. אבל, **זה כבר היה כמעט בלי תורה!**

הפריצה הראשונה הייתה אל ההשכלה, אל האוניברסיטאות.

איני טוען שהצעירים שעזבו את ה"גטו" היהודי והלכו ללמוד באוניברסיטאות בתקופת ההשכלה הכינו עצמם להקמת מדינה עברית, אבל אני טוען שהצימאון העצום להשכלה שהופיע דווקא בדור זה, וגרם לצעירים רבים לפרוץ את המסגרות וללכת לאוניברסיטאות, צימאון זה מקורו בהתעוררות נשמת האומה לתחייה.

כשהאומה רוצה להתקיים היא צריכה הרבה כלים, והכלי הראשון הוא הדעת, גם בתחומי החול.

מדינת ישראל לא הייתה יכולה להתקיים אפילו יום אחד - מבלי שהייתה לה עליונות מוכחת בתחומי המדע והמחקר, הטכנולוגיה וההיי־טק.

ודאי לא יד המקרה היא שלפתע מאות אלפי יהודים נמשכים כבמגנט להעשיר את השכלתם. כמובן, גם תהליכי האמנציפציה, ופתיחת שערי ההשכלה ליהודים - לא במקרה התחוללו דווקא בעידן זה! יש בעל לבריה! אבל דא־עקא. את ההשכלה רכשו באוניברסיטאות במוסקבה, בברלין, בווינה ובפריז - והשכלה זו הגיעה בחבילה אחת עם כלל התרבות הגויית, הן במובן האידיאולוגי והן במובן התרבותי של סדרי החיים. התוצאה העגומה ידועה - רוב הצעירים נטשו את תורתם ואמונתם.

אחר כך מתעוררת התשוקה להיות מעורבים בסדרים חברתיים מדיניים, שגם הם נמצאים בתנועות חברתיות כלל אנושיות. ושוב מאות אלפי צעירים יהודים עוזבים את הבונקר מתוך הכרח פנימי להיות מעורבים בסדרי מדינות, עמים וחברה, ומצטרפים לתנועות ליברליות, סוציאליסטיות, קומוניסטיות ועוד. ובעצם, גם זו היא יקיצה מתרדמת גלות ארוכה, שבה עסקנו כמעט אך ורק

בתיקון הפרט ובעבודת ה' הפרטית, כשסדרי העולם הרחב רחוקים משיחנו ושיגנו.

תחיית האומה, לעומת זאת, היא בראש ובראשונה ביטוי לרצון עמוק להיות שותף בתיקון העולם, ולהשפיע על סדרי עולם ואדם. השאיפה להיות ממלכת כהנים וגוי קדוש - שהיא כמובן קודם כל תביעה כלפי פנים - מקושרת עם הכרתנו את תפקידנו להיות אור לגויים ומופת לעמים. לאומיותנו הרי היתה תמיד "לאומיות קוסמופוליטית" (ביטוי של רבנו, הרב צבי יהודה קוק זצ"ל בספרו 'לנתיבות ישראל', והכוונה שהדרישה ללאומיות ישראלית היתה מקושרת תמיד להכרת שליחותנו ההיסטורית האוניברסלית). וכשרגש עמוק זה מתעורר - ואינו מוצא את פורקנו בתוך בית המדרש, בתוך הבונקר, הוא פונה אל החוץ, ונותן חילו לזרים.

מזה גם נולדה הציונות החילונית - מתוך הרצון לתקן את מצב העם היהודי שתבע מקלט בטוח, ויצירת כלים מדיניים למימוש תביעה זו.

מדינת ישראל לא הייתה יכולה להתקיים אפילו יום אחד - מבלי שהייתה לה עליונות מוכחת בתחומי המדע והמחקר, הטכנולוגיה וההיי-טק.

ומתוך כך מתעוררת התשוקה לחזור לחיי

עמל, לחיי יצירה, לעבודת אדמה, לחיים טבעיים, לבריאות, לגבורה. גם זה אינו מצוי כל כך בבונקר היהודי, ושוב - נפרצות המסגרות ונגטשת התורה.

אלפי צעירים, יוצאי "חדרים" ו"שיבות" הולכים להכשרה חקלאית בקולחוזים של רוסיה, ללמוד מהגויים מהי חקלאות, מהו עמל כפיים, איך מוציא האדם את לחמו מאדמתו - ועולים לארץ ישראל לממש אידיאל זה.

זוהי שאיפה שבמקורה הנשמתי היא קודש קודשים, אך אופן הפגישה עימה, דרך הלמידה מן הגויים גורמת לכך שרוב הצעירים הללו נוטשים תורתם ואמונתם ורוכשים דרכי חיים חדשים מן הגויים.

וכשהגיע הזמן להקים כוח מגן עברי - שוב מתרחש תהליך דומה. איך יודע יהודי להחזיק בנשק? הרי הוא לא עשה זאת במשך למעלה מאלף

ושמונה מאות שנה! לכן הוא מוכרח ללכת ללמוד מן הגוי, שהחיים על החרב הם אומנותו.

רבים מאנשי 'השומר' חיו במאהלים של בדואים במשך חודשים רבים כדי ללמוד מהם את מקצוע השמירה, אך הם למדו מן הבדואים לא רק איך לרכב על סוס ואיך לכוון את הנשק, אלא גם את כל "תרבות השמירה" שניכרת גם בסגנון הלבוש וכד'.

מובן שאופי החיים הישראליים, הטהורים ביסודם, גרם לכך שתופיע יצירה חדשה ביושרה, באמיתותה ובנאמנותה - אבל אין תבן בלא בר, וגם הפסולת נקלטת.

את הפלמ"ח הקימו אנשים שקיבלו את הכשרתם הצבאית ברוסיה, ויחד עם הידע המקצועי הביאו עמם רוח תרבותית רוסית, כזו המנשבת למשל בספר "אנשי פאנפילוב" עם החיוב ועם השלילה שיש בה.

את חיל האוויר הישראלי הקימו אנשים שקיבלו את הכשרתם בבריטניה ובאמריקה. הם הקימו חיל מופלא, שמשמש עד היום גורם הכרעה מרכזי בלחימה הישראלית (אם כי לא בלעדי כמובן...), אבל הביאו משם גם את "תרבות הטיס" של עמים אלו, הספוגה בשחצנות, יין ונשים, כפי שמתואר בצורה מזעזעת כל כך בספר "עליונות אווירית".

צריך להבין את התהליך: ההתמודדות מול עמי תבל על הקמת בית לאומי לעם היהודי בארץ ישראל הפגישה אותנו עם מערכות חיים שלא היה לנו שיח ושיג עמן בעולמנו היהודי במהלך כאלפיים שנה, וזה הכריח אותנו ללמוד אותם מן הגויים שסביבנו.

על הפסוק "והיה כי תבא אל הארץ אשר ה' אלוךך נותן לך וירשתה וישבת בה, ואמרת אשימה עלי מלך ככל הגויים אשר סביבותי - שום תשים עליך מלך וכו'..." - תמהו כל המפרשים, למה אומרת התורה שבקשת מלך היא "ככל הגויים אשר סביבותי"; וכי מן הגויים אנו למדים?! הרי מן התורה אנו למדים - שום תשים עליך מלך! ואכן על יסוד קושיה זו בנה האברבנאל את

שיטתו, לפיה מלך הוא דבר לא רצוי, אלא שאם בכל זאת ירצו ללמוד מן הגויים להעמיד מלך - בזה התורה מלמדת שעל כל פנים, יהיה זה מלך אשר יבחר ה', ולא ירבה לו נשים וסוסים וכיו"ב, אבל מעיקר הדין בקשת מלך אינה הגונה.

אמנם הנצי"ב מואלוז'ין ביאר פסוק זה גם לשיטת הרמב"ם, הסובר שמינוי מלך היא אחת ממצוות העשה שנצטוו ישראל. תורף דבריו שם ב'העמק דבר' הוא שאף שיש מצווה למנות מלך, מכל מקום **אי אפשר למנות מלך אלא בהסכמת הציבור**. זאת משום שמלך הכופה את עצמו על הציבור גורם לסכנה של מלחמת אזרחים ושפיכות דמים. על כן מקדימה התורה ומזהירה: "כי תבואו אל הארץ", תתבוננו בעמים שסביבכם, וכשתראו שמלך הוא דבר טוב ומועיל, ותרצו בו - רק אז "שום תשים עליך מלך", ללמדנו שהסכמת הציבור היא תנאי מוקדם והכרחי לקיום מצווה זו.

לפי דרכו, מצינו בתורה, **שכאשר באים אל הארץ ורוצים להקים מדינה, זה לגיטימי ואף הכרחי להסתכל סביב וללמוד**

את הפלס"ח הקימו אנשים
שקיבלו את הכשרתם הצבאית
ברוסיה, ויחד עם הידע המקצועי
הביאו עמם רוח תרבותית רוסית.

מניסיונם של עמים, ולבחון אילו סדרי מדינה מתוקנים ואילו אינם מתוקנים. **חובן שלאחר מכן יש להעמיד זאת במבחן התורה**, במבחן רצון ה', וודאי יש לקחת רק מה שהשי"ת רוצה בו. אך על כל פנים אנו רואים שבתחילת הדרך יש מצבים שבהם אנו מוכרחים ללמוד מדרכי הגויים - לא תוכן, לא תרבות כי אם סדרים ויכולת מקצועית¹⁰.

וכך גם כותב הרב ב'אורות ישראל'¹¹, שיש לנו מה לקבל מן הגויים, אך ורק מה שנוגע לענייני ה"חוץ", כלומר סדרי מדינה, טכנולוגיה, מדע וכיו"ב. אבל במה שנוגע ל"פנים" - מוסר, ערכים, תרבות, אמונה - בזה כמובן עלינו רק

10. יש אומרים שזו גם הסיבה שמשה קיבל עזת יתרו על סדרי משפט ואכמ"ל בזה.

11. פרק ה, סעיף ב

להשפיע ולא לקבל, כי המקור היחיד לפנימיות החיים הישראלית היא רק התורה, רק דבר ה'¹².

אלא שההפרדה בין ה'פנים' ל'חוץ' היא קשה, מורכבת ומסובכת. ודאי יש אצל הגויים הרבה דברים נפלאים שאפשר ללמוד מהם, אפילו מסורות של סדר משמעת וחוק בחיי החברה, שהם ודאי מסורות שנבנו על ידי הצד הנעלה שבנפש האדם. אך מי ידע לבצע את העמל הקשה של האבחנה בין החיוב ובין השלילה? הלא עינינו רואות שאפילו מושגים כמו חוק, דמוקרטיה וכיוב' אפשר לעוות ולהשתמש בהם ככלי נשק מודרני ליצור דיקטטורה של האליטה השולטת! אילו היינו זוכים, והיציאה מן הבונקר היתה נעשית באופן שגדולי התורה (זרח) היו עומדים בראש, בודאי היו הם מדריכים ומסייעים ועוזרים להפרדה זו, משלא זכינו (ופרץ פרץ לפני זרח) - **התערבבו הדברים**.

טוב מלגאו וביש מלבר

בדרוש של המהר"ל לשבת תשובה יש **ביאור מופלא** על עניין שני השעירים בסדר העבודה של יום הכיפורים, ביאור הנוגע מאוד לענייננו. שני השעירים צריכים להיות **דומים** במראה ובקומה, כלומר **באופן חיצוני**¹³, ורק **הגורל האלוקי הוא המבדיל** בין זה שראוי להישלח לעזאזל ובין זה שדמו ראוי להיקרב לפני ולפנים. לאחר התבררות הגורל, עומד הכהן הגדול ומתוודה על עוונות ישראל, נותנם על ראש השעיר המשתלח - ושולחם אל ארץ גזרה. לכאורה הדבר תמוה: מה פשר "זריקת האחריות" הזאת, והעברת עוונות ישראל על ראש השעיר המשתלח? מבאר המהר"ל, שביום הכיפורים, מתוך קדושת עיצומו של יום, מתברר **שבאמת ישראל, מצד עצמיות רצונם, חפצים**

12. ראה צדיק באמונתו יחיה עמ' רנט-רעד, "כשנכנסו יוונים להיכל"

13. ולשיטת הרמב"ם דין זה של דמיון השעירים הוא לעיכובא.

בטוב האלוקי, וכל קלקוליהם נובעים מפני שבעולם הזה עליהם להיפגש עם מערכות חיים רבות שקיבלו את צביונם ואופים מן הגויים, וכתוצאה מכך הם נדבקים גם בקלקולים ובעוונות של הגויים. אין זה מצד **עצמיות** רצונם, כי אם מצד חיקוי חיצוני שבא מן המפגש עם החיים. ועל כן - אף על פי שמבחינה חיצונית אין הבדל בין שני השעירים, כלומר אין הבדל הנראה לעין בין קלקולי הגויים לבין אלו של ישראל, מכל מקום הגורל האלוקי יודע להבחין שאצל ישראל זהו חיקוי חיצוני, ואילו אצל אומות העולם מקור הקלקולים הוא - בנטיה הנפשית הפנימית המלאה סיגים ועיוותים. על כן אין לרע תיקון כי אם לשלחו לעזאזל, אבל החטא החיצוני מושב אל מקורו - תרבות הגויים, ולישראל הולך ומתכפר על ידי גילוי רצונם הפנימי ביום קדוש, ולשון הזהורית הופכת מאדום ללבן.

אם לדוגמא נזכיר שוב את הטייסיים הראשונים - אי אפשר שלא להתמלא פליאה ויראת כבוד אל מול מסירות הנפש.

יש כאן **חידוש מופלא, המאיר על דורנו, דור הגאולה**. זה בדיוק מה שקרה לעמנו במאה ועשרים השנים האחרונות. כאשר יצאנו מה"בונקר", אחרי תרדמת הגלות

הארוכה, התבוננו סביבנו כדי להבין איך מקימים מדינה. נאלצנו ללמוד מן הגויים הרבה מאוד מושגים אשר עבורנו היו חדשים, ובלימוד זה גם דבקה בנו זוהמת התרבות הגויית. אלא שכאמור **התופעה היא חיצונית**. אם לדוגמא נזכיר שוב את הטייסיים הראשונים - אי אפשר שלא להתמלא פליאה ויראת כבוד אל מול מסירות הנפש, הנחישות והעוצמה האדירה שהתגלו באנשים אלו. ודאי שלבם היה מלא אהבת עם ישראל ואהבת ארץ ישראל, וזהו הכוח היסודי שהניע את מעלליהם המופלאים; אולם מכיוון שלא התורה הלכה לפנייהם להדריכם במעלליהם, שהרי הם נאלצו "ללמוד את המקצוע" לבדם - דבקה בהם גם השחצנות והנהנתנות של תרבות הטייסיים הגויית.

דברים אלו נכונים בשטחים רבים שנאלצנו ללמוד מן הגויים, והלימוד היה רחב והקיף תחומי חיים רבים, שכולם היו נצרכים כדי להקים את "מדינת

היהודים". צריך לומר בפה מלא, למדנו גם דברים טובים מאוד שעזרו ועוזרים לנו לבנות את חיינו. ואכן, הצלחנו להקים את המדינה בצורה פלאית - חרף קשיים ובעיות עצומות. אך מאידך, כיוון שתהליך זה ברובו לא נעשה בזהירות הראויה כפי הדרכת גדולי תורתנו - ממילא הוא הביא עמו נפילה גדולה ומשברים קשים. **מבט זה הוא סנגוריה חשובה על סיבוכיו הקשים של דור הגאולה, ועם זה, אין הוא פוטר אותנו מהצורך בתיקון המצב; אדרבה, הוא מעורר אותנו לקחת אחריות להיפטר מן הזוהמה החיצונית ולהופיע את החיים הישראליים בטהרתם!**

יש כאן גם סנגוריה על אותם תלמידי חכמים, שכאשר ראו את מחיר היציאה מן ה"בונקר", יצאו ונלחמו נגדה בכל עוז. אותה הכרעה ידועה של גדולי הציבור החרדי - ש"גדול המחטיאו יותר מן ההורגו", ועל כן סכנת השמד וההתבוללות עקב תהליכי החילון והכפירה היא חמורה מסכנת הגוף הנשקפת ליהדות הגולה - זו היתה ודאי אמירה נכונה כשלעצמה. הרי איש לא יכול היה לחזות את השואה בהיקפה ובאופייה המזוועי, והרי אפילו כשהיא התרחשה סירבו רבים להכיר במציאותה. מאידך, החשש מתהליכי שמד והתבוללות היו צודקים. מאז מלחמת העולם השנייה התבוללו בעם היהודי הרבה יותר משישה מיליון יהודים! ומובן שהגורם העיקרי לכך הוא תהליך החילון, המשמיט את הבסיס למאבק הנדרש לקיום הזהות והיישות היהודית.

לצערנו תהליך זה עדיין בעיצומו, והעם היהודי הולך וקטן מיום ליום! לכן היו אז, וישנם גם היום, תלמידי חכמים הסבורים שהדרך להילחם בתהליך זה היא חישוק דלתות הבונקר, התכנסות עמוקה יותר בתוך התורה - שהיא אורם של ישראל!

אולם היו גם, לאשרנו, תלמידי חכמים שהבינו, שכיוון שנפתחו שערי ארץ ישראל, וריבונו של עולם קורא לנו לחזור הביתה - שוב אין קיום יהודי בגלות. הקיום היהודי בגלות הוא נס, הנובע מהשגחה אלוקית מיוחדת שריבונו של עולם סידר לנו, למשך הזמן שגזר עלינו גלות. אך משנסתיים הזמן, משהגיעה

העת לחננה, כי בא מועד, נסתיימה ההשגחה המיוחדת הזאת. כתוצאה מכך, יהדות הגולה יורדת פלאים, גם רוחנית וגם פיזית, ואין לה תקווה ותקומה - כי אם בשיבה לארץ ישראל!¹⁴

וברוך ה' לא אלמן ישראל, וקמו גם תנועות המזרחי, הפועל המזרחי, תורה ועבודה וכיו"ב.

תלמידי חכמים חשובים קראו לשלומי אמוני ישראל ליטול חלק בתהליך השיבה לארץ ישראל והקמת מדינה יהודית, במילוי המצווה "באו ורשו את הארץ", ומצווה היא קדושה, 'אשר קדשנו במצוותיו וציוונו', ועל כן כל הקשור בקיום מצווה זו - צבא, התיישבות, מדיניות וכיו"ב - הכול הוא חלק מעבודת הקודש, עבודת ה' שאנו חפצים בה. אולם לצערנו היה זה כבר מעט מדי ומאוחר מדי, וכבר

לא היה אפשר לשנות את המהלך המרכזי, המנותק מן הקודש.

**אדרבה, הוא מעורר אותנו לקחת
אחריות להיפטר מן הזוהמה
החיצונית ולהופיע את החיים
הישראלים בטהרתם!**

ומתוך כך, נוכל להבין את הדרך המיוחדת בהבנת סדר ההשגחה האלוקית, שהאיר לנו

מחן הרב קוק זצ"ל, שליחי השי"ת להארת נתיבות גאולתנו בדור תהפוכות. הוא לימדנו להבחין בין החוץ ובין הפנים, בין המבטאים של השפה, הדיבור והמחשבה - ובין העומק שממשם התהליך כולו מונע¹⁵.

הוא לימדנו כי "לבושים צואים אנחנו מלבישים את בן המלך, כי לא נוכל בנשמותינו הרצוצות" - כתוצאה מדורות כה רבים של גלות - "לתאר את גודלו - גודלנו"¹⁶.

לאמור: אף על פי שהציונות החילונית משתמשת במבטאים זרים ואף בלבושים

14. ע"י אורות עמוד סב

15. אולי ניתן לקרוא לזה במינוח המודרני בשם "תת הכרה"; לא תת הכרה אינדיבידואלי, כי אם תת הכרה קולקטיבי.

16. מאמרי הראיה עמ' 298

צואים ומדברת במונחים אוניברסאליים הלקוחים מן השוק הגויי, ומושגים אלו עם כל התועלת שהביאו עמם, הם גם מסבכים אותנו קשות וגורמים לנו סכנות גדולות. הרי לאמיתו של דבר הכוח הפנימי המניע את התהליך כולו וגרם להופעת חיים מלאי גבורה, נחישות, התמדה ומסירות נפש - הוא **התעוררות נשמת האומה לתחייה**. גור אריה יהודה מתעורר מתרדמת הגלות הארוכה וחפץ לשוב ולגלות את מלוא ערך חייו, לשוב ולהיות אומה "שתדע את האלוק ותעבדהו"¹⁷. זהו בעצם המובן של מה שלימדונו חז"ל "דור עקבתא דמשיחא טב מלגאו וביש מלבר" - טוב מבפנים ורע מבחוץ, כלומר הטוב הפנימי, שהוא בעצם הגורם המניע את כוחות החיים, הוא העומד ביסוד תחייתנו. אולם כאשר הוא צריך ללבוש לבושים תודעתיים ואינו מוצא אותם בביהמ"ד משום שאנשי התורה לא השכילו לסלול לו את הדרך, נסללה לו דרך המחקה את תרבות הגויים, וגורמת - יחד עם כל הטובה - גם לרעה רבה, וזה ביש מלבר¹⁸. ודאי שה'ביש מלבר' מביא עמו הרבה צרות ויסורים, מכל מקום בעומק נפשה של האומה זהו דור של גאולה והוא טב מלגאו.

וכאן מתחיל יחס כפול, מורכב ומסובך.

מצד אחד, הרב יוצא בתקיפות נגד תהליך ההתנתקות של הציונות החילונית מאמונת ישראל ותורה ומקיום מצוותיה של התורה, ואינו נרתע גם משימוש בלשון חריפה. הוא צפה שציונות זו, בלא לח של קודש, עלולה להפוך "למשחית ולמפלצת, ולבסוף גם כן לשנאת ישראל וארץ ישראל"¹⁹. בשלב מאוחר יותר מזהיר הרב מפני "הארסיות של הספקנות, שהחילונית של כל תנועה היא עומדת בסכנה להיפגע ממנה"²⁰ והוא מבקר את הדור פרצופיות של הציונות החילונית ביחס למקורות הקודש שלנו:

17. מורה נבוכים, חלק שלישי פרק נא

18. ראה איגרות הראיה חלק שני, איגרת תקנ"ה

19. איגרות הראיה חלק ראשון, איגרת קמד'

20. איגרות הראיה חלק שלישי, איגרת תתפח'

”...זו הדו־פנימיות, להגיד בקול ובכתב מעבר מזה שאנו רק לאומיים אנחנו ואין לנו בכלל ענין קדוש ואלהי, ומעבר מזה, כשנצרכים לדבר עם הגויים, שעז ממלכה בידם, ורגש של כבוד לקודש ד' והאורה האלהית שבתנ"ך היא חוטר גאותם, שם מתהפכים למקדישי הביבל, ועד כמה תוכל צביעות כזאת להיות קימת ולא תגלה בכל מערומיה.²¹”

ועם כל זה, הרב קוק שותף מלא לכל תהליך תחיית החיים הישראליים בארץ: הוא מסייר במושבות, מתחבק ורוקד עם פועלי פוריה ודגניה, יושב בטכס פתיחת האוניברסיטה העברית בירושלים ואפילו משתתף בפתיחת 'בצלאל', בית ספר לאומנויות בירושלים, וכיו"ב.²² זאת משום שהרב קוק מאמין כי כל התהליך הוא מאת ה', ובפנימיותו הוא טוב, למרות הקלקולים המתגלים בחוץ וכי דרך מסכים וסיבוכים אלו מקרב לנו ריבונו של עולם את הגאולה, כיוון שעולם התורה (זרח) עדיין אינו מוכן - ומכל מקום עת לחננה, כי בא מועד, ודרך

גור אריה יהודה מתעורר מתרדמת
הגלות הארוכה וחפץ לשוב
ולגלות את מלוא ערך חייו, לשוב
ולהיות אומה "שתדע את האלוה
ותעבדה"

כוחות אלו, הקב"ה מסבב סדרי גאולה לעם ישראל.

דרך זו קשה ומורכבת, משום ששיתוף פעולה עם כוחות שיש בהם שלילה רבה עלול לפגוע בטהרה של המשתתף. היכולת להיות שותף אך ורק עם החיוב, להישאר נקי וטהור ומלא אהבת ה' ויראתו למרות האווירה התרבותית והמנטלית של הכפירה, ותרבות הגויים השוררת בין השותפים האחרים - זוהי משימה קשה שבקשות.

21. איגרות הראיה חלק שלישי, איגרת תתקה'

22. אף שודאי הכיר הוא היטב את העומדים בראש מוסדות אלו, וידע יפה כמה רעות יצאו מהם, ומכל מקום הטובה הכללית היוצאת מזה מכריעה את הכף לחיוב!

מחיר כבוד

לא ניתן לקיים דיון אמיתי בסוגיה זו מבלי להיות הגונים ולהודות על האמת: לא כולנו הצלחנו לעמוד במשימה כראוי, ואולי - ואנסה להתנסח בזירות - רבים, רבים מקרב הציבור היקר שלנו נפגעו כתוצאה משיתוף פעולה זה, גם באקדמיה, גם בהתיישבות, גם בצבא ובשאר המערכות, ודי לחכימא ברמיזא. וזו הסיבה לענ"ד להשפעה המועטת שלנו על המדינה - כיוון שלא הצלחנו

עדיין להעמיד בשלמות את מודל החיים שאנו מאמינים בו!

מדי שנה אני נוהג להפגיש את תלמידי המכינה בעלי עם הציבור החרדי ורבניו, וכמעט תמיד חוזר אותו סיפור על עצמו: התלמידים שואלים - למה אינכם מתגייסים לצבא, הרי זו מצווה ברורה מדאורייתא של ירושת הארץ ועזרת ישראל מיד צר הבא עליהם.

והתשובה בדרך כלל היא אותה תשובה - **אתם ההוכחה שאנחנו צודקים. תראו מה קורה לכם**, נהייתם חיפוניקים, "דתיים לייט"! מפני שאתם מתגייסים לצבא, הולכים לאוניברסיטה ומשתפים פעולה עם הכופרים - שמירת המצוות אצלכם רפויה ושטחית - נהייתם ר"ל 'מזרוחניקים' [שם גנאי לחיפוניק דתי]. אנחנו 'שומרי החומות', חומת הדת.

ברור שהכללה זו אינה מוסרית ואינה צודקת, יש בציבור הדתי-לאומי רבים, רבים מאוד, שמקפידים על קלה כחמורה, ובעלי יראת שמים אמיתית שודאי אינה נופלת מזו שביהדות החרדית, אך האם ניתן להכחיש את העובדה שיש בינינו רבים, ואולי רבים מדי, שגשחקו במלחמת התרבות הזאת? האם אפשר להתעלם מההשפעה התרבותית החילונית הקלוקלת על מערכות רבות, שאמנם מגדירות עצמן דתיות אך בניסיון להשתלב במערכות הכלליות בתחומים כגון אקדמיה, תקשורת ומשפט, הן אימצו לעצמן דפוסי חשיבה והתנהגות המנוגדים לדרכה של תורה!?

וכשתלמידיי שבים אליי בראש מושפל, ואומרים לי שאולי הגישה החרדית

צודקת וצריך לשוב ולהתנתק מן המדינה ולהסתגר בד' אמותינו שמא עוד לא הגיע הזמן, אני משיב - חס ושלום, בגלל שלא התמודדנו בעבר, המצב כל כך גרוע בהווה, האם גם היום נחזור לטעויות העבר ונשוב להסתגר? אין לנו דרך אלא ללכת קדימה - אכן, הקרב הוא קשה, ויש בו נפגעים רבים, אך למי שרוצה לברוח מן המערכה צפויים נפגעים רבים יותר! אילו היינו כולנו יחד יוצאים מן ה"בונקר" לפני כמאה ועשרים שנה כדי להתמודד עם תחיית האומה בחיי החול - אמנם היו בודאי נפגעים, אבל בחשבון הכללי, ההחלטה לא לצאת למערכה בשל החששות הרוחניים גרמה לכך שהרבה יותר אנשים נפגעו! ואיני מתכוון רק לשואה, אלא גם לנפילה הרוחנית. העובדה שלא התורה הובילה

את גאולת ישראל בדור הזה, העובדה שלא תלמידי חכמים היו בראש העולים לבנות את מדינת היהודים - היא עצמה גרמה לפריקת עול רחבה, ולנטישה עצומה של התורה. אלו דברים ידועים וברורים. ואם כיום באים "צדיקים" וקוראים לנו לחזור ולהסתגר

וזו הסיבה לענ"ד להשפעה המועטת שלנו על המדינה - כיוון שלא הצלחנו עדיין להעמיד בשלמות את מודל החיים שאנו מאמינים בו!

בבונקר - כיוון שהסכנות מרובות - האם שוב ניסוג ונשמע להם? (ואגב, קשה לי להימנע מלהעיר שזה גם שורש הכישלון שלנו במלחמה האחרונה בלבנון. הייתה לצה"ל תכנית כוללת להנחית כוחות רבים באזור הליטני והזהרני מיד עם תום המתקפה האווירית, ולנהל קרב יבשה שבו אנו מנתקים את כוחות החיזבאללה מהעורף שלהם, מונעים מהם אספקה ותחמושת, תוקפים אותם מאחור ו"מנקים את כל השטח" מצפון לדרום, עד לגבול הבינלאומי. אלא שמקבלי ההחלטות חששו שתכנית זאת עלולה לגרום לנפגעים לא מעטים, כי היא מחייבת הפעלת כוחות בהיקף גדול, ועל כן העדיפו 'קרבות קטנים' על יד הגבול.

התוצאה - גם כישלון כולל במערכה, וגם נפגעים רבים מאוד, אולי אפילו יותר ממה שהיו אילו היו יוצאים לתכנית הכוללת ואין צורך להזכיר גם את

אבדן כוח ההרתעה של מדינת ישראל).

אינני מתכחש לקשיים ולסכנות הרחוניות. אני רק טוען שכמו בכל מערכה - צריך להתכונן כראוי, ואז לצאת למערכה בגבורה ובתפילה לסייעתא דשמיא, ואי"ה נצליח - נצליח בוודאי - כי עת לחננה כי בא מועד!

אדגים את דבריי בעזרת דוגמא מוחשית - הקמת המכינות הקדם צבאיות: לפני כעשרים שנה קרא אלוף פיקוד מרכז דאז, האלוף עמרם מצנע, את הרב יגאל לוינשטיין - שהיה סמג"ד של גדוד טנקים במילואים - לשיחה. בשיחה זו ניסה מצנע לשכנעו לחזור לצבא הקבע, ותקף בחריפות: "אתם לא רציניים, אתם רק 'עוברים' דרך הצבא כדי לצאת ידי חובה, ואינכם שותפים בלקיחת אחריות. לקיחת אחריות פירושה ללכת לפיקוד ולשרת בצבא הקבע, שהוא חוט השדרה של הצבא כולו! הצבא זקוק לכם ולערכים שאתם מביאים אתכם. במיוחד כיום, כשמתחילים להיבקע סדקים בחברה הישראלית בנושא הערכי, ואף במוטיבציה לשרות הצבאי, אנו זקוקים לרוח שלכם יותר מבעבר!" (מעניין שעמרם מצנע זיהה נכון תהליכים אלו, כבר לפני עשרים שנה!).

ואכן, כשבדקנו את העובדות, התברר שהוא צודק. היה ניתן לספור על אצבעות הידיים את מספר קציני הקבע שהציונות הדתית תרמה ליחידות הלוחמות. וזה לאחר ארבעים שנות קיומה של המדינה! והרי אנחנו ציונים, מאמינים במדינה ומשרתים בצבא - איך זה קרה?

החלטנו לבדוק את העניין. נפגשנו עם הרב יהודה עמיטל, שכהן באותה תקופה כיו"ר איגוד ישיבות ההסדר. הוא הראה לנו סקר מקצועי שנערך באותה השנה הבוחן מה אירע בשירותם הצבאי של בוגרי ישיבות תיכוניות שהעזו לשרת שלוש שנים מלאות, ללא מסגרות תומכות (הסדר, נח"ל וכיו"ב)²³.

23. הסקר לא כלל תיכונים מקיפים ותיכונים דתיים, אלא רק ישיבות תיכוניות, כלומר הנוער היותר תורני בציונות הדתית.

ואלו מסקנות הסקר:

- א. 50% מכלל הצעירים הללו 'הורידו כיפה' תוך כדי השירות הצבאי.
- ב. (הסקר לא בדק מה נשאר מתחת לכיפה אצל האחרים...)
- ב. אצל אלו ששירתו ביחידות מובחרות, או שנשארו לשנת קצונה, בין 70% ל-80% 'הורידו כיפה' (תלוי באופי היחידה בה שירתו).

כלומר, הניסיון להיות שותף בלקיחת אחריות בתחום הצבאי הביא לחילון מלא של רוב ההולכים. ברור שבמצב זה הופעל לחץ חזק על הנוער הדתי לא להתגייס לשירות מלא, לא ללכת לקצונה ולא לשרת ביחידות מובחרות. מה שגרם כמובן שאלו שבכל זאת התגייסו, עשו זאת על פי רוב בניגוד להדרכת הרבנים וההורים, ואז הם נחשבו לליגה ב', כי לא נשארו בישיבה, ומכאן לא רחוקה היתה פרידתם מהכיפה, מה שגרם להגברת הלחץ נגד הגיוס וכך הלאה.

אין זה משנה כרגע היכן הביצה והיכן התרנגולת, כלומר מה קדם למה, העובדה הייתה ברורה. נכשלנו במשימה!

וזה לאחר ארבעים שנות קיומה של המדינה! והרי אנחנו ציונים, מאמינים במדינה ומשרתים בצבא - איך זה קרה?

החלטנו לנסות להתמודד עם הבעיה, להכין דרך להצליח בשירות הצבאי מתוך גישה של תורה ויראת שמים. החלטנו לעודד נוער איכותי להתגייס לשירות צבאי מלא, ליחידות מובחרות ולפיקוד - לא כברירת מחדל ל"אלו שאין להם כוח ללמוד תורה", כי אם מתוך הפץ פנימי לעבוד את השי"ת בעבודת הקודש של עזרת ישראל מיד צר ושל ירושת הארץ, ולנסות להוליד בעם ישראל מהלך של לקיחת אחריות על ביטחון מדינת ישראל מתוך עמדה נפשית של קודש.

לפני הכל, היה כאן צורך בשינוי קונספציה. לכן קראנו לבית המדרש שלנו 'מכינה', במקום ישיבה שעניינה לעודד את יושביה להיות בבחינת "זקן ויושב בישיבה", כלומר לשבת שנים רבות לשקוד בתורה ולקנות חכמה. זו ודאי

עבודת קודש עליונה, וזה תפקידן של הישיבות! אך צריך גם בית מדרש שמעודד אנשים לצאת בשליחות התורה ולקחת אחריות על משימות כלל ישראליות בנוסף לתורה וחינוך. ודאי שלשם כך יש צורך לשבת ולשקוד בתורה, בעמל רב וביראת שמים גדולה, על מנת להתכונן כראוי למשימה הקשה, קשה מאוד. אך החידוש הוא שיש גם אידיאל, אידיאל גדול של קודש לצאת מבית המדרש ו"לקחת אחריות", ולהוציא אל הפועל את הקדושה הגנוזה גם בחיי החולין, וקודם כל בחיי החול של האומה: המערכות הציבוריות של הצבא והמדינה. זהו עולם רוחני שצריך דגשים מיוחדים, הדרכות מיוחדות וגם ליווי לאורך כל הדרך. זה דורש העמקה רוחנית ובירור יסודי של מושגי האמונה כפי שצריכים להדריך אותנו ב"תורת ארץ ישראל", בדגשים שונים ממה שהדריך אותנו בתקופת ה"בונקר" בגלות.

האתגר לא היה פשוט. האחריות כבדה, וברוך ה' שעמדו לצדנו תלמידי חכמים חשובים וגדולים, שעודדו אותנו ותמכו בנו.

מובן שלא חסרו לנו גם מבקרים: טענו כנגדנו שאנו מסכנים את הצעירים מבחינה רוחנית (וזה היה נכון), ושעדיין לא הגיע הזמן, וצריך להמתין שיהיה צבא ראוי, צבא אמוני (מה שלעניות דעתנו לא היה נכון).

אבל האמנו, שאם ניתן לצעירים הכנה רוחנית ייעודית, שמכינה אותם כראוי להתמודדויות הרוחניות והמנטליות הקיימות בשירות הצבאי - הם יוכלו לעמוד במשימה. יצאנו לדרך, ולאט לאט הצטרפו לתפיסתנו עוד רבנים וראשי ישיבות, והוקמו גם מכינות נוספות.

כמובן, גם בקרב הזה, כבכל קרב, היו נפגעים. אף על פי שאחוז מורידי הכיפה ירד מאוד בהשוואה לעבר, הרי גם ירידה ביראת שמים וחזרה לסגנון הדתי החפיפניק פירושו מכה קשה, הן ביחס לבחור עצמו והן ביחס לאידיאל.

גילוי הטוב בפועל

אבל היעד נכבש. המשימה הושגה. הוכח שהדבר אפשרי! הציונות הדתית יכולה כיום להתפאר במאות רבות של מפקדים בשירות הקבע והמילואים, ששותפים בבניין חוט השדרה של צה"ל - והם אנשים יראי שמים באמת, שאהבת ה' ויראתו היא הדוחפת ומובילה את פועליהם. אני מכיר אישית רבים מהם - ומלא יראת כבוד כלפי הגבורה והנחישות הרוחנית והמוסרית שהם מוכיחים במלחמת התרבות הזאת! וזה אינו עומד כמובן בסתירה לתביעה המתמדת - להוסיף ולשפר ולהתקדם, גם באיכות וגם בכמות.

חשוב בעיניי להדגיש: יש הסוברים שמטרתנו היא 'להשתלט על הצבא' או 'לתפוס את הפיקוד' - אלו שטויות והבלים. השתלטות של מיעוט במדינה על הצבא פירושה מלחמת אזרחים, וזה הדבר האחרון שהיינו רוצים. מיעוט קטן אינו יכול ואינו רשאי להכתיב מדיניות צבאית וביטחונית לממשלה על ידי שליטתו בצבא. כל בר דעת מבין זאת!

אבל צעדנו צעד משמעותי מאוד מאוד למימוש האידיאל של חיינו: מתברר שגם התורה, ואולי אפילו הולך ומתברר שדווקא התורה, היא היא הכוח הרוחני המסוגל לגרום לקיחת אחריות על בטחון מדינת ישראל לאורך זמן. הולך ומתברר שבתורה ובאמונה בהשי"ת גנוז הכוח המוסרי המוליד כוחות נפש, ערכים ואמונה בצדקת הדרך, גם לאורך זמן; בלא אלו, לא ניתן לעמוד במשימות הקשות של בטחון ישראל.

כאן הולך ונחשף, הולך ומתגלה, המקור האמיתי הפנימי המניע את כל תהליך הגאולה. הצלחנו לפרוץ דרך לטב מלגאו' ולגלותו בפועל.

תרומתן של המכינות הקדם צבאיות לבטחון מדינת ישראל היא רק דוגמא בתחום ספציפי, אבל העיקרון העולה מכלל הדברים הוא עיקרון כללי, שצריך לכוון את דרכה של הציונות הדתית כולה, בכל תחומי החיים שבהם צריך

“לקחת אחריות” על בניינה של האומה בארצה.

וכך כותב הרב זצ”ל²⁴:

“הגיע הזמן לפרסם בעולם שהקודש - האידיאליות העליונה הראויה להיות נכספת מכל הצדיקים, מכל ברי לב - הוא יונק מהחול, כמו שהצומח יונק מהדומם, וכמו שהחי והאדם ניזון ממה שהוא למטה ממדרגתו בהוויה. ואז יבא התור בעולם, שרוח הקודש ושאירת הקודש יהיו הגורמים האדירים לבניין העולם ושכלולו. ויסור אז מהעולם אותו המצב של המארה העתיקה הרובצת עליו, המתבטא במאמר הפילוסופי המוסרי של החסיד בחוה”ל: ‘שכל מה שמוסיף העולם ישוב - מוסיף השכל חרבן’. ויהיו ישוב השכל וישוב העולם הולכים בהדדיות גמורה. ויהיה כבוד ה’ לעולם וישמח ה’ במעשיו”.

נשים לב: הרב קוק, כמובן, איננו בא לחלוק על ‘חובות הלבבות’, כי אם להסביר שדבריו כוונו דווקא לתקופת הגלות, שאז רבצה עלינו אותה מארה עתיקה. אך הגיע הזמן שתופיע קומה חדשה בעם ישראל, קומה חדשה בעולם ובאדם. צריכים להופיע חיים כאלה, שבהם דווקא שאירת הקודש היותר עליונות, הן הן המולידות את כוחות החיים הנדרשים כדי להעמיד את האומה הישראלית על רגליה, עצמאית ובוטחת.

חזיון זה, שבו נוכחים יהודים שהנה התורה היא תורת חיים, ומכוחה יוצאים אל הפועל כוחות נפשיים ומוסריים נפלאים, ולוקחים אחריות על תקומת ישראל - הוא שלב מרכזי ומכריע בתשובת הדור. בָּאמת הגדולה הזאת יש חידוש גדול עבור החילוניים (שחשבו שהתורה סותרת את החיים)²⁵, וחידוש

24. מאמרי הראי”ה עמ’ 406

25. פרופסור אמנון רובינשטיין כתב ספר שלם - “מהרצל ועד גוש אמונים ובחזרה” - ובו הוא טוען שמדינת ישראל הוקמה בזכות זה שיהודים מסוג של הרצל השתחררו מעול התורה, והקימו מדינה באופן חילוני, וכי רק תפיסת עולם חילונית יכולה להמשיך ולקיים את המדינה.

גדול גם לחרדים (שחשבו שעוד לא הגיע הזמן להופעת פלא זה בחיים), ומזה תצמח תשובת הדור. והלוא כך לימדנו רבנו, שהכבוד והחיבה לדת הם קודמים, ורק על גביהם מגיע שלב הלימוד והקיום של הדת²⁶. ודומני שיש כאן נקודה ארכימדית שעתידה להשפיע על כל התהליכים במדינת ישראל.

קודש וחול

ואסביר את דבריי:

כותב מרן הרב זצ"ל²⁷:

"את הלימוד הערוך הזה, שרק בבירור הידיעה שלו תלוי הוא הביאור של פתרון של כל השאלות הקשות שבחינו הפרטיים והכלליים, אנחנו חייבים לבררו בירור אחר בירור, בספרות, ובחיים, בלא הרף ובלא התרשלות כלל וכלל. הבירור הזה הוא ידיעת הערך של קודש ושל חול, בייחוד במיזוגם ובחבורם בחינו הפרטיים, ובחינו הכלליים, בייחוד בחיי התנועה הלאומית שלנו, שנתעוררה בתקופה האחרונה בצורה כ"כ בולטת ומרעשת".

יש במשפט זה מילה מפתיעה: "כל". ברור שאחדות הקודש והחול היא נושא חשוב, אך האם אמנם מצוי ביכולת הזו לאחד את הקודש והחול הפתרון לכל הבעיות הקשות שבחינו הפרטיים והציבוריים?

קיבלתי ממו"ר הרה"ג צבי טאו שליט"א, שבלשונו של מרן הרב זצ"ל אין הגזמות ואין מליצות.

כלומר, אין פה גזמה לתפארת המליצה, אלא מרן הרב זצ"ל סבור שכאן גנוזה הנקודה הארכימדית, שבה תלוי פתרון כל הבעיות הקשות בדורנו.

הכיצד?

אני סבור שכונתו לומר, שכל המשברים הרוחניים וממילא המוסריים של

26. אורות התשובה מהדורת 'אור עציץ' עמ' קנ'

27. מאמרי הראיה עמ' 404

דורנו, בכלל ובפרט, נובעים מכך **שברגע המכריע**, הרגע ההיסטורי הגדול שציפינו לו במשך אלף ותשע מאות שנים, **כשהיו צריכים אנשי הקודש לצאת מן הבונקר, עם הטלית והתפילין, ולקחת אחריות על חיי החול של הכלל, על תקומת עם ישראל בארצו - לא עמד להם כוחם למשימה זו!!!** לא עמד כוחנו להסתער בזמן על החול, לנקותו מזהמת התרבות הגויית ולהעלותו, ולקדשו, ולעשותו כלי להשראת השכינה בישראל! ואז פרץ דחף, פרץ קדימה, ונפרצו פרצות בישראל; אמנם החל להפציע אורו של משיח, החלה גאולתם של ישראל, אבל היא מלאה סיבוכים, אורות וצללים גם יחד.

והניתוק הזה בין הקודש והחול, הוא הוא המרחיק את בוני הארץ והמדינה מן התורה, והוא המרחיק את בוני התורה מן הארץ והמדינה, ומשם ממילא גם צומחים כל הלבטים והסיבוכים של הפרט, שמתקשה למצוא את מקומו במצב מנותק זה - ואכן מזה צומחות כל הבעיות הקשות של דורנו! יש לזה תרופה אחת ברורה:

להביא להופעת מודל החיים הישראליים המלא בחיי העם, בכלל ובפרט, כדרך חייהם של אבות האומה, אשר עסקו ביישובו של עולם וביישובה של ארץ ישראל, ועם זה היו דבקים בה' במעלה היותר עליונה.

ואם יורשה לי, אוסיף הערה קצרה בנושא שרבים מתוכנו מדברים בו לאחרונה - איך מחזירים את עם ישראל בתשובה. זה עוסק בכה וזה עוסק בכה וכולם יקרים וחשובים.

אבל אני שואל - איך אנחנו חוזרים בתשובה. אנחנו הרמנו דגל גדול וחשוב! הציונות הדתית מדברת שנים רבות על תורה ועבודה, על אחדות התורה והמדינה על אחדות הקודש והחול. בואו נעשה מאמץ ונעשה בעצמנו תשובה גדולה - לממש אידיאל גדול זה באיכות גדולה יותר ובהיקף רחב יותר. בואו ניקח אחריות לבנות עולם אקדמאי נקי וטהור המתאים כולו לאורה של תורה ולאמונת ישראל; בואו ניקח אחריות לשקם את החברה על פי ערכי התורה:

נעמיד כוחות גדולים בצבא, במערכת המשפט, בתקשורת וכיו"ב - אשר כולם ייבנו על טהרת הקודש ועם זה במלוא המסירות והאחריות לבניין הבית הלאומי של העם היהודי בארץ ישראל! נגדל דור צעיר מלא רוח של מסירות והקרבה שאינה נופלת מרוחם של אנשי תל חי ודגניה, של אנשי השומר והפלמ"ח - אבל כולה יונקת ממקור הקודש, משאיפה גדולה לחיות חיי קודש על פי תורת ישראל. אם נעשה זאת, בכמות ובאיכות הנדרשים, יהיה בזה משום **חידוש עצום**; מדובר בעולם רוחני, מוסרי אידיאולוגי, שכמוהו עוד לא הופיע בעוז בגאולת ישראל, על כל פנים לא בהיקף ובאיכות הנדרשים!²⁸ **אני משוכנע שכנוע פנימי עמוק - שזה יביא לתשובת שאר חלקי האומה, אולי יותר מכל דבר אחר. שתי התופעות, זו המכונה "חילונית" וזו המכונה "חרדיות"**

- יונקות עד היום את כוחן מה"מנטרה" ששתיהן מסכימות עליה - שקיימת סתירה מהותית בין התורה לבין דרישות המדינה המודרנית. אלא שהחילוניים בחרו מטעם זה לוותר על התורה, והחרדים בחרו - מאותו

**להביא להופעת מודל החיים
הישראליים המלא בחיי העם,
בכלל ובפרט, כדרך חייהם של
אבות האומה**

טעם ממש - לוותר לעת עתה על המדינה, עד שיבוא משיח צדקנו. וכל אחד מהם מתמסר למה שהוא מאמין בו - הציונות החילונית פעלה באופן מופלא להקים מדינה עפ"י מושגיה החילוניים, והעולם החרדי בנה באופן מופלא בתי מדרש ולומדי תורה, שהם ודאי נצרכים מאוד מאוד לעם ישראל. אבל שני כוחות אלו מנותקים זה מזה ומנוכרים זה לזה!

אולי יש כאלה שהצגה זו של דברים נראית להם פשטנית, אך דומני שבועמוק הדברים, התחושה הפנימית שהתורה כפי שהיא היום לא יכולה באמת לתת מענה לכל דרישות החיים הכלליים - זה מה שמחזיק את שתי

28. אין במשפט זה כדי לגרוע מאותם מקומות שרוח זו הופיעה בהם בעבר, כאמור הם היו מעט מדי ומאוחר מדי והגיע הזמן להופיע את הדברים בהיקף ובאיכות חדשים.

התפיסות הללו, ואני מדבר על עומק התודעה הפנימית הקולקטיבית, ולא רק על הפובליציסטיקה הגלויה.

כאשר בע"ה נצליח להעמיד בתוכנו רבבות ויותר של משפחות צעירות, אשר **אש קודש של אהבת ה' ותורתו יוקדת בלבבם** ומניעה את כל מפעלות חייהם, והם **ימצאו בקרבם עוז ומסירות "לקחת אחריות" על כל תחומי החיים הכלליים של מדינתנו** - מבלי לפגום בקודש, כי אם אדרבה, להעצימו על ידי הופעתו במפעל החיים, והם יופיעו בכל מקום ששם נדרשת מסירות, אהבת העם ואהבת הארץ - זהו החיזיון הגדול שייצור את תשובת הדור. **כי תשובת אומה אינה יכולה להתרחש רק על ידי ספרים ונאומים, היא מתחוללת מכוח החיים הגלויים**²⁹. כשנזכה להעמיד מופת אמיתי ומלא לחיים הישראליים - הוא יהיה זה שיניע את תנועת התשובה הגדולה.

כמובן, תמיד תמיד יהיה לימוד התורה בראש סדר העדיפות הלאומי. סיירת מטכ"ל של עם ישראל הם אותם צעירים, המשחירים פניהם כעורב, וממיתים עצמם באוהלה של תורה, כדי להגדיל תורה ולהאדירה, שהיא היא האור והחום, עמוד האור ועמוד האש, ההולכים לפני מחנה ישראל. ועם זאת, הם תמיד יהיו קבוצת מיעוט מובחרת, דוגמת שבט לוי בדורות הראשונים. גם במצב מתוקן, רוב מניין ורוב בניין של הכוחות הקיימים באומה יפנו - **לכתחילה** - לעסוק בבניין האומה ותחייתה בארצה, ויהיו אנשי תורה ואמונה הפועלים בעולם המעשה!

אין הדברים אמורים רק ביחס לצבא. הצבא הוא רק דוגמא לתהליך. דוגמא קלה יחסית, כיוון שסוף סוף תפקידו העיקרי של הצבא מוגדר מאוד וכולו קודש: ביטחון עם ישראל.

אבל את המודל הזה צריך לחקות בכל תחומי החיים, ובעיקר בתחומים שבהם יש השפעה על החיים הכלליים במדינה, תחומים שבהם יש לקחת

29. זה מה שמדגיש מרן הרב קוק זצ"ל בלשונו, שהברור צריך להיות בספרות ובחיים.

אחריות על עתידה של האומה ותחייתה בארצה.
אנחנו צריכים לעשות היום, את מה שלא עשינו במידה מספקת לפני מאה שנים.

זה הפתרון האמיתי לבעיות השעה!

אין זה אתגר פשוט. לפני מאה שנה היה פשוט יותר - איש לא עיכב, היה צריך לקום ולעשות.

היום כבר קיימות מערכות שצריך לפעול בתוכן, בתבונה רבה להשתלב בהן וליצור יחסי אמון ושיתוף פעולה - מבלי להידבק בשלילה שדבקה במערכות אלו. יש להצטרף לחיוב, ובחיוב להוסיף כפליים לתושייה, על ידי התורה והאמונה המנחים את דרכינו. אני מודה: זה קשה מאוד. ועם זה, אני משוכנע שזה אפשרי!

מסירות מתוך תורה ואמונה

שני עקרונות מנחים צריכים להיות לפנינו:

א. יש צורך בהכנה מתאימה.

צריך לבנות בקרבנו עולם עמוק של אמונה. עולם רחב של דעת. לא די ברצון טוב ובמוטיבציה גבוהה - צריך להיות מלא בכוחות רוחניים מתאימים כדי להצליח במשימה. וצריך להבין, יש כאן מדרגה חדשה בגלוי יסודות אמונה המדריכים אותנו לחיי העם בארצו. מושגים כמו השתדלות ובטחון בה' נדרשים לבירור והעמקה נוספת כדי לבנות את "זוכרת את ה' אלוקיך כי הוא הנותן לך כוח לעשות חיל"³⁰. מושגים כמו "גאולה" ו"קץ המגולה", עם ומדינה - צריכים

30. וכפי שמסבירם הר"ן בדרשותיו בדרוש עשירי שודאי כחך עושה את החיל, וע"כ צריך השתדלות ומצי כל הכוחות, עם הזיכרון שהשי"ת נותן לנו כוחות אלו, ודרכם הגאולה מתקדמת, ודווקא לכן אנו צריכים למאמצי השתדלות גדולים יותר, כדי לממש את השליחות שהקב"ה שולח אותנו והכוחות שהוא נוטע בקרבנו.

להתברר מחדש - בעומק הנדרש על מנת לקחת אחריות ציבורית בדורנו³¹. צריך גם להכיר את זרמי הרוח שאנו צריכים להתמודד עמם - וצריך להבין את עומק המענה הרוחני שלנו. אין הכוונה רק לאוסף שאלות ותשובות בסגנון של 'דע מה שתשיב', כי אם בניין עמוק בנפש של אמונה, של אהבת ה' ויראתו, אשר כל רוח לא תוכל לעוקרו או להזיזו ממקומו. לצערנו הרב רבים יצאו לדרך זו ונשחקו ונתחפפו, ועתה הגיע הזמן להעמיד גיבורי רוח, אנשי אמונה אשר האש היוקדת בחזה שלהם היא אש התורה והאמונה, אש אהבת ה' ועמו - ואש תמיד תוקד על מזבח לבם - לא תכבה.

ב. יחד עם זה - יש צורך בגבורה ובמסירות נפש, שבלעדיהן אין "לקיחת אחריות".

צריך להיות מוכן גם לשלם מחיר.

לפני שנים, כשרק התחלנו את דרכנו, בא אליי בוגר המכינה עם ארוסתו, ובפיו שאלה: פנו אליו לחתום קבע ולהיות מ"פ.

באותה תקופה הייתה פעילות רבה בדרום לבנון, הוא שמח בתפקיד, אבל בפיו שאלה: "יאמר לי הרב - אפשר להתחתן ולעלות ללבנון? זה נורמלי שבעל מגיע הביתה פעם בשבועיים שלושה, ובפרט בשנת הנישואין הראשונה? האם זה לא פוגע בזוגיות?"

והבחורה מוסיפה ושואלת - "זה נורמלי שלילדים יהיה 'אבא של שבת'?"³² השיבותי - אכן, אתם צודקים, זה בהחלט לא נורמטיבי, ולא מומלץ לכתחילה.

יש רק שאלה אחת - מי לדעתכם צריכים לשמש מ"פים? החילונים? להם לא חשובים חיי משפחה? ואולי כדאי לשלוח לשם תאילנדים, שהרי הם מוכנים

31. וכמו שכותב ר' הלל משקלוב, בפתיחת פ"ב מקול התור, כי אי אפשר לקחת אחריות ציבורית בדור הגאולה מבלי להיות בעל בקיאות והעמקה בכל יסודות הגאולה כפי שהתבררו ע"י רבותינו!

32. כי בימי החול רוב הזמן הוא בצבא

לעזוב את משפחתם תמורת משכורת הגונה? "הרב מתבדח?" - שאלו.
השיבותי - לא, זה רציני. כאן המבחן האמיתי. אתם חושבים שבתל חי,
בדגניה או בגבעת התחמושת אנשים לא שילמו מחירים אישיים כבדים?
אין גאולה לוקסוס, גאולה דורשת מסירות נפש אמיתית. השאלה אם אנו
מצפים שיעשו זאת אחרים עבורנו - או שאנו מרגישים חובה וגם זכות גדולה
לעשות זאת בעצמנו.

כמו שכתוב בפוסקים, שכאשר צריך לחלל שבת עבור חולה שיש בו
סכנת נפשות - **צריך שיעשו זאת דווקא הגדולים שבחבורה**, להראות שזו
מצווה וחובה, כך בכל ענייני גאולת האומה. לא צריך להמתין שהחילוניים
יעשו עבורנו את עבודת החול, כדי שאנחנו נשאר יפים ונקיים. צריך שמתוך
תורה - דווקא מתוך תורה ואמונה - תופיע
המסירות הגדולה לבניין האומה. מובן
שאפשר גם לבנות משפחה כראוי וגם
לשרת בצבא קבע - אבל זה הרבה יותר
קשה, **וצריך להיות מוכן ליתורים רבים**

**הגיע הזמן להעמיד גיבורי רוח,
אנשי אמונה אשר האש היוקדת
בחזה שלהם היא אש התורה
והאמונה**

למען התפקיד, שהוא ודאי עבודת ה' גדולה וחשובה.
ועם זאת, ברצוני לשוב ולהדגיש, שאין מדובר רק על מערכות הביטחון.
למשל: יש אלפי עורכי דין דתיים, למה מעטים כל כך מהם עובדים
בפרקליטות, במשרדי הממשלה ובמגזר הציבורי? האם משום שלעובדי
מדינה יש משכורת נמוכה יותר, או מפני ששם הרבה פחות נעים לעבוד
מאשר במשרד פרטי בקרבת אנשי שלומנו?
- אבל שם נאבקים לקבוע את אופייה של מדינת היהודים!
דוגמא נוספת: לכולנו יש טענות קשות על משטרת ישראל - כמה מאיתנו
מוכנים להפשיל שרוולים ולקחת אחריות גם בתחום זה?
בגליל ובנגב יש השתלטות הולכת וגוברת על אדמות המדינה, הכוללת גילוי
אלימות קשים כנגד החקלאות היהודית; כמה מאיתנו מוכנים לראות שליחות

ומשימה אישית לקום ולהתמודד עם הבעיה? הפשע, האלימות, סחר הסמים וסחר הנשים הולכים ומתפשטים - מי מאתנו מוכן להתעסק עם בעיות מסוג זה? גם את זה צריך להשאיר לחילוניים!?

ניתן להמשיך ולמנות תחומים רבים ומגוונים - **נא לא להידחק, ברוך ה' יש מספיק עבודה ואתגרים לכולנו. אז קדימה!**

בעצם, כשאני מרים את עיניי ומסתכל סביבי, אני רואה שברוך ה', **הרוח הזאת כבר מפעמת בצעירים רבים**; כמעט אני מרגיש שדבריי מיותרים. התהליך הולך ומתפשט ומקיף חוגים רבים בתוכנו, באופן כללי ניתן לומר שברוך ה' הציבור הדתי-לאומי נמצא בתהליך של התקדמות מבחינה תורנית. יתכן שלפני 30-60 שנה ויותר - באמת עדיין לא היינו מוכנים רוחנית למשימה, אבל התפשטות עולם הישיבות, האולפנות והמדרשות, הביא את הציבור שלנו לעמדה יותר תורנית-רוחנית, וממילא גם יותר אידיאליסטית.³³ יותר ויותר אני פוגש צעירים אידיאליסטים שנוקטים יוזמות ברוכות בענייני כלל ישראל, והכל מתוך טהרה וקדושה, מתוך אהבת השי"ת, עמו ונחלתו.

ואני מלא תקווה ואמונה שהתהליך ילך ויתרחב, בכמות ובאיכות. ודווקא בגלל זה - **אני רוצה לחזק את ההולכים בדרך**, ולומר בפה מלא - **זו הדרך ואין בלתה.**

אל תתנו שיחלישו אתכם! התמלאו בתורה, התמלאו בעוז, והמשיכו בדרך שאתם הולכים בה.

אני יודע, לפעמים נשמעים בתוכנו גם קולות אחרים.

יש האומרים, שאחרי הגירוש האכזרי מגוש קטיף שוב איננו יכולים לשרת ב"צבא הגירוש", שוב איננו יכולים לחגוג את יום העצמאות ולהיות שותפים עם המדינה הזאת. נחזור לישיבה, נתכנס, נלמד תורה - ונכין בישיבה את המדינה האידיאלית, העתידית.

אין בקולות אלו כל חידוש. כמותם אנו שומעים כבר למעלה ממאה שנים,

ובגללם מדינת ישראל ורוב מערכותיה מנוהלים עדיין על ידי אנשים רחוקים מתורה ומצוות, מה שכמובן מחזק את הסתגרותם של הטוענים הנ"ל, וממילא את חילוניהותם של הפועלים במדינה - וחוזר חלילה.

אלו דברים שאין בהם ממש. אי אפשר לבנות ולהכין "מדינה אידיאלית" על ידי התנתקות ממדינת ישראל הממשית. **זוהי מדינתנו - אין לנו אחרת.** ריבוננו של עולם לא חיכה לנו. הוא שלח את מי שהיה מוכן ללכת. עכשיו צריך לתקן ולהשלים את מה שלא עשינו בעבר. ובכלל, **מה משמעות האמירה שאנו "מכינים את המדינה האידיאלית" בזמן שאנו סגורים בתוך עצמנו?** הרי כך אנחנו לא מדינה, ולא עם ישראל.

עם ישראל היושב בארצו מונה הרבה מעל לחמישה מיליון יהודים החיים כאן בארץ, ויש לנו כמובן גם אחריות על עוד שבעה מיליון יהודים המתגוררים לעת עתה בחו"ל. **זה העם שלנו, אין לנו אחר, והעם הזה הקים את מדינת ישראל, ואין**

אל תתנו שיחלישו אתכם! התמלאו בתורה, התמלאו בעוז, והמשיכו בדרך שאתם הולכים בה

לנו מדינה אחרת.

ריבוננו של עולם ידע בדיוק מיהו הרצל, מיהו בן־גוריון ומיהו אריק שרון. אך על פי כן, הוא הסכים שהם יובילו את תהליך קיבוץ הגלויות ותקומת מדינת ישראל. הגמרא אומרת ש"אפילו ריש גרותא - משמיא מוקמי ליה" - אפילו הממונה על חלוקת מים להשקיה, ממונה על ידי ריבוננו של עולם³⁴. אין משרה מקרית בישראל, ודאי לא ראשות ממשלה והנהגת ציבור בדור של גאולה. למה הוא הסכים לכך שהם יובילו? אולי בגלל שלא היתה אלטרנטיבה אחרת להתקדם? אולי בגלל שלא השכלנו להעמיד מתוכנו אנשים יראי שמים שיש

33. יש כמובן גם בעיות קשות שאיני מתעלם מהם, אך בנייתו התהליך של 40-30 השנים האחרונות, ברור שגדל דור שהוא יותר תורני ויותר אידיאליסט מהדור הקודם, בהיקף כמותי ובאיכויות.

34. בבא בתרא צא ב

להם יכולות להוביל את תחיית האומה המעשית כמו אישים אלו? והאם לא מוטל עלינו כיום לגדל צעירים יראי שמים אשר רוכשים ניסיון חיים כזה - שיאפשר להם בעתיד להוביל את תהליכי תחיית האומה? ריבונו של עולם לא חיכה לנו - אנו יודעים כמה דברים טובים וחשובים נוצרו על ידי אישים אלו - וגם, לדאבונו, כמה צרות וייסורים נוצרו בגרימתם, אלא שמאז ומעולם למדנו שכך היא דרכה של גאולה, אורות וצללים יחדיו. אז דווקא עתה, לאחר שזכינו בדורות האחרונים לכל כך הרבה - **עכשיו** ניסוג ונחזור להסתגר?!

נטילת אחריות

יש המצדדים בהתנתקות מן המדינה: מנמקים דעתם בטענה שזוהי התכנסות לצורך הכנת כלים למדינה אידיאלית. ואני שואל - איך מכינים כלים? על ידי לימוד תיאורטי? הרי צריך להיכנס לתוך המערכות הקיימות של הצבא, השב"כ, המוסד והמשטרה, ורק כך נוצרים הכוחות, הכשרונות והיכולות, לשמור על בטחון מדינת ישראל ולפתחה. מי שלא פועל בתוך הצבא הקיים (עם כל בעיותיו) - האם יוכל אי פעם להיות ראוי להוביל מערכת ביטחונית? מי שלא יפעל במערכות ציבוריות וילמד וירכוש ניסיון חיים של תהליכים ציבוריים - האם יהיה ראוי ליטול אחריות בתחום זה. מי שלא עסק מעולם ביחסי חוץ של מדינת ישראל, האם ידע להנהיג את יחסיה עם אומות העולם וכיו"ב.

אם רוצים להתמודד עם בנייה של חברה צודקת, על פי דרכה של תורה, ולמצוא את הדרך להתמודד עם פערים חברתיים, סוציאקונומיים ועדתיים, צריך לעסוק בזה מתוך עמדה של אחריות לאומית ועם הכלים שהמדינה יוצרת, רק כך ניתן לתת מענה אמיתי. **בואו נשים את הדברים על השולחן ונודה בפה מלא: מאמיני התורה ומקיימיה עדיין לא התנסו בלקיחת אחריות להדרכת כל תחומי החיים של מדינה מודרנית.** כל אלו שביקרו את עמיר

פרץ על שהעיז לקחת אחריות על ביטחון מדינת ישראל, שיסתכלו בבקשה בראי וישאלו עצמם, האם הם באמת יודעים לקחת אחריות על תחומי החיים המגוונים של מדינה מודרנית! עלינו להאמין בכוחה של תורה, ולדעת שהדבר אפשרי! יש דוגמאות חיוביות לכך, כמו תחום הרפואה; מסיבות שונות - יש רופאים דתיים רבים ויש גם תלמידי חכמים חשובים שהתמחו ברפואה, ובאמת בתחום זה אנו מוצאים את היכולת לקחת אחריות על פיתוח רפואה מודרנית על פי תורת ישראל. אבל בתחומים אחרים עדיין רחוקה הדרך, ובעיקר מפני שהעוסקים בהם אינם באים אל פתחה של תורה לשאול את שאלותיהם!

החשבון הוא פשוט - בכל תחום שיש בו הרבה אנשים יראי שמים באמת שמביאים שאלותיהם לפתחי תלמידי חכמים - ממילא הולך ונבנה בו עולם של תורה המדריך תחום זה. ראו למשל כמה עשרות שו"תים וספרים חדשים בתחום של הלכות צבא יצאו בעשרים השנים האחרונות - תוצאה ישירה של התרבות אנשים צדיקים הרוצים לדעת הדרכתה של

צריך לעסוק בה מתוך עמדה של אחריות לאומית ועם הכלים שהמדינה יוצרת, רק כך ניתן לתת מענה אמיתי

תורה בעניינים אלו. לעומת זאת, מה מעטים היו הספרים בתחום זה בשנים קודמות!

שאלה: האם בעצם "ההשתלבות" במדינה אינך נותן לגיטימציה לכל קילקוליה?

תשובה: ודאי שלא. צריך להבחין בין עצם קיומה של ריבונות העם היהודי בארצו, שזוהי מצוות עשה מדאוריתא, וממילא יש בה קדושה, ככל המצוות שאנו מברכים עליהן "אשר קדשנו במצוותיו" - ובין האופן שבו האנשים האוחזים בהגה מובילים אותה. אפשר לשמוח בעצם קיומה של המדינה ולומר הלל ביום העצמאות - ובאותו זמן לבקר בחריפות את מה שצריך לבקר בה. וכך היה רבנו, הרב צבי יהודה קוק נוהג, מחד בשמחה של מצווה ורוממות ביום העצמאות ומאידך בביקורת נוקבת נגד מערכת המשפט שאינה אלא

משפח ומערכת החינוך הכללי שצריך לבחון עם ראוי לקרותה ב"כ" או ב"ק" (כך היה מתבטא).

צריך גם לזכור - ולא להסחף בחוסר דעת - שיש במדינתנו ב"ה הרבה דברים נפלאים וחיוביים, הייתי מוסיף ואומר שהדברים החיוביים שהמדינה בנתה ב-60 שנותיה, בעליה, בטחון והתיישבות, וכן מדע כלכלה וטכנולוגיה וכיו"ב הם לאין ערוך יותר רבים ויותר משמעותיים מהחסרונות שיש בה. אלא שכעת תפקידנו ללכת הלאה, והחסרונות הקיימים מסכנים את כל הדברים הנפלאים שנבנו בעבר - וע"כ עלינו לשנס מותניים ולהתמודד עימם, אך אסור לנו להיות כפויי טובה - לא כלפי רבש"ע שעשה לנו את הניסים והנפלאות - וזיכנו ב"ה למה שלא זכו דורות רבים לפנינו - ולא כלפי אותם אנשים "חילוניים" שפעלו בעבר ופועלים ועושים גם היום דברים מדהימים כדי לקדם את מדינת ישראל. והביקורת שיש לנו כיום כלפי מעשיהם וכוונותיהם כיום אינה פוטרת אותנו מהיושר הציבורי הנדרש כדי להיות מודה ומחילא אוהב ומעריך - על כל הטוב אשר נעשה!

ומי שאינו יודע להיות שמח בחלקו - בחלק שרבש"ע זימן לנו, ואינו יודע להכיר טובה, לרבש"ע וכל שליחיו הרבים - **לענ"ד מאבד את הבסיס המוסרי המאפשר ביקורת בונה וחיובית.**

יש מתעקשים וטוענים: אתה נאיבי, יאפשרו לכם להיכנס רק למקומות ששם צריך "פועלים שחורים"; כולם שמחים שאתם מוכנים להיות לוחמים, ואפילו קצינים ומ"פים, כיוון שחסרים היום במדינה פראירים שמוכנים לסכן את חייהם. אבל לדרג המכריע - לעולם לא תגיעו, לא בצבא, לא במשפט, לא בתקשורת ולא בשום תחום שיש לו השפעה אמיתית במדינה. ואם יתנו - הרי זה רק למי שיהיה מוכן "להתכופף", לחשוב ולפעול על פי אמות המידה האוניברסליות של התרבות החילונית. אין להיות נאיביים ולקרוא להתנדבות, כי בזה אנו מסייעים לכוחות השליליים האלו...

זוהי אכן טענה כבדה, והיא מבטאת מצוקה אמיתית. אין לי כוונה להתעלם

מהבעיות הקיימות וליצור ציפיות לעולם דמיוני. יתר על כן, אין לי ספק שמי שפועל בתוך מסגרות שבהן הרוח התרבותית המובילה מנוגדת לדרכה של תורה ימצא עצמו בדילמות קשות, ואולי אפילו יגיע למצבים שבהם הוא נאלץ לקום ולפרוש משום שאינו יכול עוד ליטול חלק ולהיות אחראי לתהליך שמתחולל באותה המסגרת. ומי שאינו מוכן לעמוד במבחן מעין זה - עדיף שלא יתחיל במשימה, הוא אינו מתאים לה³⁵.

אף על פי כן לא נוכל לבחור בדרך הקלה ולהסתלק מלקיחת אחריות מכמה סיבות:

A ראשית, הבהרתי לעיל שהמגמה אינה השתלטות וכפייה, המגמה היא להיות אמיתי, ולעשות מה שריבונו של עולם מצפה מאתנו. וריבונו של עולם מצפה מאתנו להיות שותפים ולקחת אחריות על תקומת עם ישראל בארצו. מה שנוכל - נעשה, ומה שלא נוכל - אנו פטורים. אינו גורסים 'הכל או לא כלום', בכל מקום שיש אדם מלא בתורה ובאמונה, ופועל מכוח הקודש ומקדש את החיים, הריהו מוסיף אור בתהליכי התחייה. מעט מן האור דוחה הרבה מן החושך. יש משהו חשוד, והייתי מוסיף - לא מוסרי ויהיר, בהתניה של כל ההצטרפות לבנין האומה והצבא, בדרישה להגיע דווקא לראש הפירמידה! ניתן לבנות, לקדם ולהוסיף קדושה בכל שלבי הסולם! עם ישראל זקוק לנו, ואנו צריכים להיות מוכנים לתרום, גם אם לא נגיע לראש הסולם, וגם אם לא תמיד יתנהלו הדברים כמו שאנחנו רוצים.

35. ואינו רוצה להיכנס כאן שוב לסוגיא השנויה במחלוקת ביחס לאותם חיילים רבים, בוגרי ישיבות ומכינות, שלא סירבו פקודה מהמעגל השני והלאה, כיוון שהם נהגו על פי פסק של רבותיהם, רבנים וראשי ישיבות שהדריכו אותם לשמור על לכידות הצבא. הדבר לא נעשה מתוך חולשה כי אם להפך, מתוך גבורה וחישוק שפתיים, ורגש של אחריות על הצבא. כך פסקו רוב רובם של ראשי הישיבות הגבוהות, ישיבות ההסדר והמכינות, אם כי ודאי יש מצבים, בעיקר באזרחות ולפעמים גם בצבא - שצריך לקום ולנטוש!

ב שנית, הבהרתי בעבר את תפיסתי: כל זמן שרוב עם ישראל חילוני - איננו רוצים, גם איננו יכולים, לכפות דעתנו עליו; אולם אני משוכנע שברגע שיתברר בחיים שהתורה מקדשת את כל תחומי החיים במדינת ישראל, ונוסכת בהם כוחות גדולים, מלאי עצמה ומסירות נפש, יחד עם ענווה, טהרה וצניעות - זה יחולל את השינוי שאנו מייחלים לו, שהרי אין אנו מתפללים שעם ישראל ימשיך לאחוז בתרבות המערבית עם כל קילקוליה, ואנחנו - כמיעוט - נכפה עליו את דעותינו. אין זה ראוי, אין זה מוסרי, וגם אין זה אפשרי. רצוננו לפלס דרך לתשובת הדור, ולעניות דעתי, הדרך העיקרית לעשות זאת אינה על ידי שכנוע אחרים לחזור בתשובה - כי אם על ידי שאנחנו נחזור בתשובה, ונפלס דרך שבמשך הזמן תאיר את אור האמת בכל ישראל.

ג ההתחככות הבלתי פוסקת במהלך עבודתנו המשותפת עם אחינו המכונים 'חילוניים', ועם דעותיהם, אינה קרב במובן הלוחמני של המילה. זהו תהליך התבררות ששייך לעצם הבניין של אחדות הקודש והחול. **אנא, בואו ניפטר מההירות ומהדמיונות שאנו לבד מסוגלים לעשות הכל** "אם רק יסכימו לתת לנו את המדינה לכמה שנים - אנחנו נראה להם איך אנשי תורה מסוגלים לפתור את כל הבעיות של עם ישראל!". **זוהי שטות**, וכמו שלימדונו חז"ל, כל המתיהר חכמתו מסתלקת ממנו. הבעיות של עם ישראל גדולות לא רק 'בגלל החילוניים' ו'בגלל השמאל', הן בעיות גדולות, מורכבות ומסובכות גם באופן אובייקטיבי, וצריך חיבור של כל הכוחות וכל הכשרונות שבאומה כדי להצליח להתמודד עמם כראוי. בכניסה לתוך המערכות הקיימות, **נפגוש הרבה אנשים טובים ומוכשרים ויחד עמם - כולנו יחד - נתחיל להתמודד עם הבעיות האמתיות של עם ישראל**. נכון, יתגלו חילוקי דעות, יופיעו פערים, ואפילו פערים גדולים - זה עצמו יכריח אותנו להעמיק, לחפש תשובות, גם לשכנע בצדקת דרכנו וגם להשתכנע בטענות של אחרים שעוד עשוי להתברר שהם לא בהכרח נגד התורה. כך מתבררת הסוגיא של תקומת עם ישראל בארצו!

אני מודה, זה קשה, ובדרך כלל גם **מתסכל** ולפעמים **עלול גם לבלבל**, אבל אני משוכנע שזאת הדרך. עם הרבה תבונה והרבה סבלנות, עם אמון, הקשבה וענווה, וגם עם אמונה חזקה וחוט שדרה שלא מתכופף, ובעיקר עם אהבה, הרבה אהבה לעם ישראל, לעם ישראל כמו שהוא. עם הטוב ועם הרע שבו, עם היפה ועם המכוער, עם המצוקות ועם השמחות. **ביחד, רק ביחד, נצליח.**
אני בטוח!!!

על כן אחים יקרים, אל תתנו לקולות כאלו ואחרים להחלישכם. הבה נתמלא עוז וגבורה, קדושה וטהרה, נכניס את כתפינו מתחת לאלונקה של תחיית עם ישראל בארצו, וכל אחד, לפי כוחו ועניינו, לפי כשרונו ונטייתו, ישאף לפעול עם א-ל בישועת עמו ונחלתו, וכדברי יהושע וכלב: **"עלה נעלה וירשנו אותה, כי יכול נוכל לה"**.

מוקירכם
אלי סדן.